

Lunds Universitet
Historiska Institutionen
HISK01
Seminarieledare: Eva Helen Ulvros
Handledare: Björn Lundberg
Datum för seminariet: 2014-06-04

Att bli förd bakom ljuset

– En diskursanalys av propagandan i de olympiska rapporterna från år 1936 och 1980

Fredrik Nyman Gunnarsson

Innehållsförteckning

1.	INLEDNING	1
1.1	<i>Syfte och frågeställning</i>	2
1.2	<i>Avgränsningar och källmaterial</i>	2
1.3	<i>Metod och teori</i>	4
1.4	<i>Forskningsläge</i>	8
2.	HISTORIK	14
2.1	<i>1936 Berlin</i>	15
2.2	<i>Kalla Kriget</i>	16
2.3	<i>1980 Moskva</i>	17
3.	ANALYS	18
3.1	<i>Bildanalys</i>	18
3.1.1	Berlin 1936	18
3.1.1.1	Bilder på folkmassor	18
3.1.1.2	Militärkonserten 13 augusti	19
3.1.1.3	Deutscher Gruß	21
3.1.1.4	Gemensamma nämnare för OS i Berlin	22
3.1.2	Moskva 1980	22
3.1.2.1	Leninstatyer	22
3.1.2.2	Balet	23
3.2	<i>Historieskrivningen som politiskt maktmedel</i>	24
3.2.1	OS 1936	24
3.2.2	OS 1980	27
3.3	<i>Publika personer som symboler</i>	29
3.3.1	Hitler	29
3.3.2	Brezjnev	30
4.	SAMMANFATTNING	32
5.	SLUTSATS	33
6.	DISKUSSION	34
7.	VIDARE FORSKNING	36
8.	REFERENSFÖRTECKNING	37
8.1	Tryckta Källor	37
8.2	Litteratur	37
8.3	Internetmaterial	39
8.4	Film	40

1. Inledning

Jag har hejrat på Luleå Hockey så länge jag kan minnas, och ”heja Luleå” var bland mina första ord. Kanske var det då som mitt stora sportintresse föddes och speciellt lagsporter har alltid varit en stor del av mitt liv. Jag har en lång karriär inom både fotboll och innebandy bakom mig, men prövade också på många grenar som finns på både vinter och sommar OS-programmet, där brottning, simning, skidor och segling kan nämnas. Fortfarande uppskattar jag all slags aktivitet där det finns en vinnare. I och med mitt stora sportintresse har jag även ett stort engagemang för sporthistoria. Valet att avhandla idrott känns därför naturligt och mitt val har fallit på det största idrottsevenemanget av dem alla, nämligen de olympiska spelen. I min iver har min handledare Björn Lundberg varit mycket behjälplig, i att guida mig, så att jag har hamnat rätt i arbetet med denna analys.

De olympiska spelen är djupt förankrade i historien och även i politiken fastän det kanske inte alltid tillstår. Med propaganda har politiker försökt utnyttja OS på ett eller annat sätt och det är kanske idag ett hetare diskussionsämne än någonsin efter de nyligen avslutade tjugoundra vinterspelen i Sotji, Ryssland. Vladimir Putin, Rysslands president, använde dessa spel som en maktdemonstration, både mot världen men också gentemot sitt eget folk.¹ När Internationella Olympiska Kommittén (IOK) beviljade Ryssland de olympiska vinterspelen utlovades bl. a. ett grönt OS i samarbete med FN och Världsnaturfonden (WWF), men samarbetet avbröts och några hänsyn togs varken till miljön eller till lokalbefolkningen.² En annan aspekt som jag finner mycket intressant är IOK:s inflytande under spelen. Där tänker jag främst på IOK:s varning av det norska skidförbundet för att damerna använde sorgband under en tävling,³ med motiveringen att detta ansågs vara en politisk aktion, något som inte tillåts av IOK.⁴ Naturligtvis kan det diskuteras om detta var ett politiskt budskap eller, som de tävlande hävdade, en sympatyttring för en medlem i det egna laget. I denna uppsats kommer inte IOK:s inflytande på de olympiska spelen att studeras, men denna händelse i Sotji gjorde

¹ Dagens industri 1 = Dagens industris webbplats, Putins olympiska maktspel [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.di.se/artiklar/2014/1/23/putins-olympiska-maktspel/>. Hämtdatum: 2014-05-17.

² Göteborgsposten 1 = Göteborgspostens webbplats, Spelen i Sotji är en skandal [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.gp.se/nyheter/ledare/1.2267463-spelen-i-sotji-ar-en-skandal>. Hämtdatum: 2014-05-17.

³ Göteborgsposten 2 = Göteborgspostens webbplats, Norska skiddamer varnas för sorgband [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.gp.se/sport/1.2273637-norska-skiddamer-varnas-for-sorgband>. Hämtdatum: 2014-05-17.

⁴ IOK 1 = Olympiska spelens webbplats, Governance organising Committees [Elektronisk] <http://www.olympic.org/ioc-governance-organising-committees?tab=mission>, Hämtdatum: 2014-04-29.

mig intresserad av politiska aktioner som ägt rum i OS genom åren. Enligt de officiella reglerna från IOK är numera alla politiska budskap förbjudna under de olympiska spelen.⁵ Historiskt finns det emellertid många exempel på propaganda som har genomförts i samband med de olympiska spelen. Ett tydligt exempel är från OS i Salt Lake City år 2002, då en sargad amerikansk flagga räddad från terroristattacken mot World Trade Center, fördes in under öppningsceremonin av spelen.⁶

Efter varje OS publicerar värdlandets nationella olympiska kommitté ett officiellt dokument om spelen. Min ambition är att undersöka om, och i så fall hur, dessa officiella dokument har presenterats ur politisk synvinkel. Baserat på detta har två officiella rapporter valts ut, från Berlin 1936 och Moskva 1980, då båda dessa spel förknippas med politisk propaganda för nazism respektive kommunism. En undersökning av detta slag kan öka förståelsen hur denna typ av dokument kan användas för att öka den nationella självkänslan men också för att framföra politiska budskap och påverka den internationella synen på landet i fråga. Ambitionen med analysen är att förstå och tydligt påvisa hur värdnationer, av de olympiska spelen, använder de officiella OS-rapporterna ensidigt och subjektivt för att påverka omvärlden.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att visa hur värdländer av de olympiska spelen har använt OS för att legitimera sin politik och påverka omvärlden. Arbetet har som utgångspunkt de officiella rapporter som värdländernas nationella olympiska kommittéer skriver efter spelen. Avsikten är inte att göra en komparativ analys mellan dessa spel, men en del förändringar kommer jag att peka på. I detta arbete kommer en diskursanalys med fokus på både bild och text och hur dessa samspelar att genomföras. Hypotesen för uppsatsen lyder som följer: ”OS-rapporterna fungerar som propagandamaskiner”. De två frågeställningar jag ställer är: ”Hur förkroppsligas värdnationernas politik, nazismens respektive den sovjetiska kommunismens ideologi, i de officiella rapporterna?” och ”Hur legitimeras dessa två ideologier genom rapporterna?”.

1.2 Avgränsningar och källmaterial

Källmaterialet, bestående av de två officiella rapporterna, som släpptes efter olympiska spelen 1936 respektive 1980 finns tillgängliga elektroniskt på internet. I analysen kommer jag att fokusera på både texter och bilder från rapporterna. Rapporterna är författade av respektive

⁵ IOK 1.

⁶ Sveriges Radio 1 = Sveriges Radio Webplats, Bränd flagga hissas [Elektronisk] Tillgänglig: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=179&artikel=41112>. Hämtdatum: 2014-05-05.

lands nationella olympiska kommitté, vilket innebär att de inte kan anses vara objektiva. Jag finner detta ytterst intressant, eftersom det speglar hur värdlandet såg på de olympiska spelen och hade möjlighet att använda sig av rapporterna som ett verktyg för att få ut sitt budskap. En studie av ett sådant källmaterial kan tillföra en ny syn på hur politiska aktioner tar sig uttryck. Det kan också ge läsaren större insikt i att vara kritisk och skaffa sig en förståelse för spännvidden i de uppfattningar som finns.

Källmaterialet är gediget och består av flera olika band på totalt flera tusen sidor. Av den anledningen har jag valt att exkludera de delar som rapporterar om idrottsresultaten från spelen, då de inte tillför något till undersökningen. Värdnationerna kan visserligen använda sig av resultaten för att legitimera sin överlägsenhet, men detta kommer i så fall komma fram i det övriga källmaterialet. Även en bildanalys kommer att göras, och då antalet bilder i källmaterialet är stort har ett representativt urval av bilder gjorts.

Berlinrapporten är tryckt 1937 i Tyskland med okänd översättare.⁷ Moskvarapporten är tryckt i Sovjet 1981, och översatt av Progress Publishers.⁸

För att begränsa källmaterialet har jag således valt att analysera de två officiella rapporterna från OS 1936 och OS 1980. Valet av just dessa två olympiska spel var uppenbart då stringensen i källmaterialet är viktig för analysen. Min ambition är att studera hur politisk propaganda tar sig uttryck i källmaterialet och då med fokus på värdnationens sätt att framföra en sådan. Vissa citat i uppsatsen kan uppfattas som långa, men genom att använda hela citatet är risken för att förlora betydelsen minimerad.

Kritik kan under alla omständigheter framföras mot de källor som har använts. Undersökningen bygger på rapporter som är skrivna av värdlandets olympiska kommitté och är därför inte objektiva. Rapporterna redogör således för hur de olympiska spelen utspelades ur värdlandets nationella kommittés perspektiv. Detta skapar emellertid inte något problem då det är tendenser som studeras. Politik beskrivs enligt *Svenska Akademiens Ordlista (SAOL)* som en taktik att berättiga en samhällsteori (se nedan för utförligare definition) och utifrån denna teori har källorna studerats. Med alternativa tolkningar eller definitioner av politik, som skiljer sig från SAOL, kan möjligen intersubjektiviteten ifrågasättas. Jag hävdar emellertid att subjektiva tolkningar är något som alltid görs när ett material undersöks och är därmed oundvikligt. En annan kritik som kan framföras är att mitt urval av bilder inte är representativt

⁷ Organisationskomitee für die XI. Olympiade Berlin 1936 E. V, 1937, *Official report Berlin Volume 1*, Berlin, Wilhelm Limpert, s. 2.

⁸ Official Report of the Organising Committee of the Games of the XXII Olympiad, 1981, *Official report Moscow Volume 1*, Moscow, Fizkultra I Sport, s. 4.

för källorna. Vidare är texterna jag har studerat skrivna på engelska, vilket kan innebära att jag har missförstått innebörden eller nyanserna i språket på grund av att jag inte har engelska som modersmål.

1.3 Metod och teori

Som angivits tidigare är min ställda hypotes: ”OS-rapporterna fungerar som propagandamaskiner”. För att kunna bekräfta eller falsifiera denna hypotes, men även för att besvara mina ställda frågeställningar, har jag använt *Svenska akademins ordlista (SAOL)*, för att definiera politik och propaganda och Nationalencyklopedin för att definiera ideologi. I SAOL definieras politik som ”statskonst; princip(er) el. metod(er) för strävan att förverkliga program rörande samhällslivet; taktik, tillvägagångssätt”.⁹ Ideologi är enligt Nationalencyklopedin en grundläggande byggsten i samhällsteori och den innehåller antaganden om verklighetens beskaffenhet som värderingar och handlingsnormer.¹⁰ Definitionen för propaganda i SAOL lyder ”intensiv påverkan för att utbreda en uppfattning; söka vinna anhängare eller ivrigt verka för något”.¹¹ Baserat på dessa definitioner kommer denna uppsats behandla principer och metoder för att förverkliga program gällande samhällslivet. I källmaterialet från år 1937 innebär det allt som avser att legitimera nazismen som ideologi, och Tredje riket som statsmakt och stormakt, medan motsvarande källmaterial från 1980 innefattar sådant som försöker legitimera kommunismen som ideologi, och Sovjetunionen som statsmakt och supermakt.

Metodik som används i uppsatsen är en kvalitativ metod där diskursanalys utnyttjas för att besvara mina frågeställningar. Det är omstritt hur en diskursanalys ska göras och det finns flera olika inriktningar men jag bygger min analys på begreppet i boken *Textens mening och makt* (2005) av Göran Bergström och Kristina Boréus. Denna bok är visserligen skriven av statsvetare men det påverkar inte resultatet i min uppsats, eftersom de använder en allmänt erkänd och bra beskrivning på hur en diskursanalys genomförs.

Diskursanalys, som metodik, är ganska ny och gemensamt för de olika inriktningarna är att de syftar på en social praktik av särskilt slag som har med språkanvändning, i en speciell kontext, att göra. Författarna menar att sociala praktiker är en aspekt som analyserar hur samspelande människor gör saker på.¹² Ett exempel på detta är, ”hur studenter umgås när de

⁹ Svenska Akademiens ordlista, SAOL, 2013, s. 699.

¹⁰ Liedman, Sven-Eric, 1992, ”Ideologi” i *Nationalencyklopedin*, Höganäs, Bra Böcker AB, Band 9 s. 343-344.

¹¹ SAOL, 2013, s. 719.

¹² Bergström, Göran – Boréus, Kristina, 2011, *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Studentlitteratur, Lund, s. 17.

äter lunch”.¹³ Vidare framför författarna att språkanvändning är ett viktigt inslag i människors sociala praktiker och något som förändras beroende på i vilken social struktur som vi befinner oss i, exempelvis i hemmet eller på arbetsplatsen.¹⁴ Textförfattare, i sig, är också unika med olika politiska bakgrunder, sociala intressen och agendor. Det finns dock inget neutralt sätt att med hjälp av språket beskriva världen, men det går inte heller att göra på något annat sätt, och följaktligen skapas/återskapas olika diskurser. Bergström och Boréus menar att diskursanalysen fortfarande är kontroversiell på grund av att den ofta förknippas med franska filosofer som har fått sitt vetenskapliga värde ifrågasatt.¹⁵ Diskursanalys för mig är en analys som främst är språkbaserad, där exempelvis politiska maktförhållanden kan studeras. Detta är dock även en kritik som kan föras mot diskursanalysen, att det är genom språket som föreställningen angående verkligheten uppkommer.¹⁶ Henrik Berggren skriver om de positiva företeelserna med diskursanalys i sin avhandling, *Seklets ungdom – Retorik, Politik och Modernitet 1900–1939* (1995).

Diskursbegreppet har flera uppenbara fördelar. En viktig sådan är att det tvingar historikern att ägna källtexterna en mycket nära uppmärksamhet. I stället för att leta efter bekräftelse på sina teoretiska antaganden om underliggande krafter och motiv måste han eller hon konfrontera själva framställningen med dess inre uppbyggnad och struktur. En annan fördel är att man med diskursbegreppet kan sammanföra tämligen disparata framställningar av olika slag i en enhetlig analys.¹⁷

Detta är anledningen till att jag har valt diskursanalysen som metod. Diskursanalys kan betraktas som en vetenskaps- och samhällsteori.¹⁸ De flesta diskursanalyser som har introducerats har publicerats av lingvister och de har ofta en begränsad syn på diskursanalysen enligt Bergström och Boréus. Då en diskurs uteslutande ges innebörden av att påvisa ett sammanhang i ett större stycke av skrivet eller talat språk, och inte kopplas till kontexten i vilket den ingår, förlorar diskursanalysen innebörden som författarna syftar på.¹⁹ Författarna refererar till ett flertal andra författare som har spelat en stor roll för diskursanalysen.²⁰ I min uppsats kommer en Foucaultinspirerad diskursanalys att användas då

¹³ Bergström – Boréus, 2011, s. 17.

¹⁴ Bergström – Boréus, 2011, s. 17.

¹⁵ Bergström – Boréus, 2011, s. 305.

¹⁶ Berggren, Henrik, 1995, *Seklets ungdom – Retorik, Politik och Modernitet 1900-1939*, Stockholm, Tidens förlag, s. 18.

¹⁷ Berggren, 1995, s. 17.

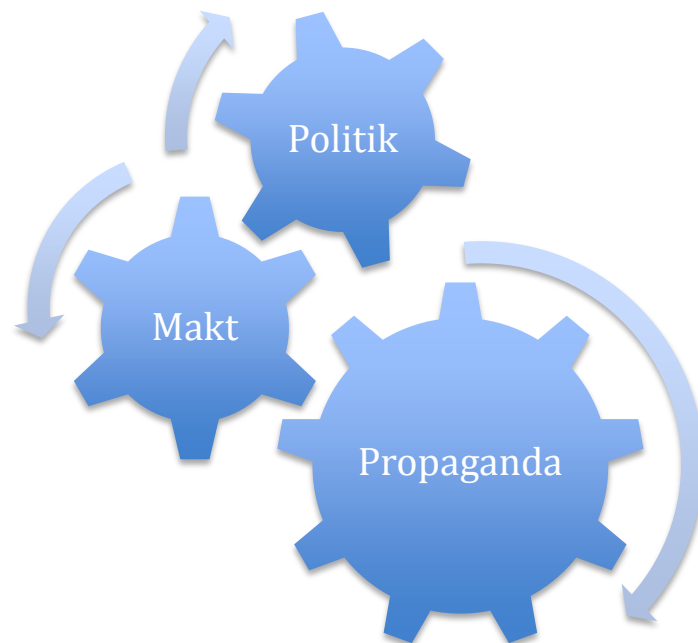
¹⁸ Bergström – Boréus, 2011, s. 306.

¹⁹ Bergström – Boréus, 2011, s. 307.

²⁰ Bergström – Boréus, 2011, s. 305-362.

denna är den jag har mest tillit till. Foucault förknippas starkast med diskursanalysen och definierar den på följande sätt: ”Hela den praktik som frambringar en viss typ av yttranden”.²¹

Enligt mig är OS-rapporterna som ett maskineri uppbyggt av tre komponenter som alla är beroende av varandra. Dessa tre faktorer är propaganda, makt och politik och i min analys kommer jag främst att studera faktorn propaganda då den är resultatet i detta maskineri. Propaganda är däremot inte det viktigaste kugghjulet men har i min undersökning fått mer fokus än de andra två faktorerna. Propaganda symboliseras som det större kugghjulet i bilden nedan. Om man däremot vänder på forskningen kommer beroendeförhållandet att vara detsamma medan resultatet blir annorlunda. Det är alltså diskursen propaganda som främst skall granskas i denna undersökning och politik och makt för att se hur de legitimeras genom propagandan.

Kritik som kan framföras mot Foucaults syn på diskursanalys är hur relationen mellan diskurs och text skall tolkas och Bergström och Boréus skriver:

En diskursanalys i linje med Foucaults behöver inte självfallet betyda en analys av textmassa om text definieras som vi gör [...]. Diskursanalys innehåller fler dimensioner än enbart textanalys, eller annorlunda uttryckt: ett vidare diskursbegrepp innebär att analysen inkluderar också exempelvis sociala praktiker. I exemplet [...], räcker inte strikt textanalys, att enbart studera

²¹ Bergström – Boréus, 2011, s. 309.

utsagoplanet. Vi måste också komma åt en social praktik som då inte enbart inkluderar utövandet av fotboll utan även andra sociala praktiker, t.ex. sättet som fotbollsarenorna utformas på.²²

Tanken är inte att enbart göra en textanalys utifrån de officiella OS-rapporterna från 1936 och 1980, utan också att komma åt den större sociala praktiken. I källmaterialet kommer även symboler, som jag anser vara representativa för nazismen och den sovjetiska kommunismen, att studeras. Vidare kommer jag göra en textanalys där jag värderar hur rapporterna har använt historieskrivningen och värdeladdade ord för att legitimera sin ideologi. Andra aspekter som tas i beaktning är hur Hitler och Brezjnev uttrycker sig i inledningarna till rapporterna då dessa två personer är de självklara symbolerna för ideologierna vid respektive tidpunkt. Det är genom dem som ideologierna förkroppsligas och sätter ett ansikte på ideologin.

Källmaterialet innehåller ett gediget bildmaterial som inte kan förbises vid analysen. Bildmaterialet tillför ännu en dimension till forskningen och ger möjligheten att ge den sociala praktiken en djupare förklaring. Bilderna behandlas som en text och analyseras med avseende på komposition och om de kan uppfattas som mer eller mindre värdeladdade. I bildanalysen analyseras även symboler och om det finns sådana som förmedlar politiska ståndpunkter genom den fotografiska layouten. Jag kommer att genomföra en blandning mellan ikonografisk och semiotisk bildanalys, Den ikonografiska bildanalysen är en trestegsprocess, där jag på första nivån beskriver bilden, på den andra identifierar jag bland annat symboler, och på tredje beskriver jag bildens ”inre mening”. Men jag kommer även att anknyta till den semiotiska bildanalysen eftersom bilderna delvis behandlas som text. Historikern, Reine Rydén, skriver i artikeln *Hur skall vi använda bilder? Ett bidrag till diskussionen om bilder som historiskt källmaterial*, att ”Jan-Gunnar Sjölin vill förenkla det hela och talar om *uttryck* och *innehåll*”, beträffande den semiotiska bildanalysen.²³ Vidare menar författaren att skillnaden mellan den ikonografiska och semiotiska bildanalysen är liten. Bildanalysen kräver mer tolkningar än vad en textanalys gör vilket innebär att bildanalysen blir mer subjektiv.²⁴ Jag håller med Rydén om de små skillnaderna mellan de två metoderna, och ser därför inte något problem med att använda en blandning av dem. Då bildmaterialet är gediget med mängder av fotografier har jag valt ut några representativa foton

²² Bergström – Boréus, 2011, s. 309.

²³ Rydén, Reine, ”Hur skall vi använda bilder? Ett bidrag till diskussionen om bilder som historiskt källmaterial” i *Historisk Tidskrift* 126:3,2006, s. 492.

²⁴ Rydén, 2006, s. 493.

från rapporterna. Bilderna kommer vara med direkt i analysen och inte som bilagor främst för att skapa en bättre överblick och ge läsaren bättre möjligheter att följa analysen.

För att öppna upp möjligheten för egna tolkningar kommer jag inte att följa någon samhällsteori slaviskt. Som tidigare sagts finner jag ingen möjlighet till att ge en objektiv sanning i denna uppsats. Avsikten är att ge läsaren möjligheten att läsa en uppsats byggd på mina tolkningar utifrån de två officiella rapporterna från år 1936 och 1980. Ett exempel på detta är vad Mats Börjesson skriver i sin bok *Diskurser och Konstruktioner* (2003):

Vidare kanske man kan säga att samhällsteorier används mindre slaviskt idag än för, säg, 30 år sedan. Det finns inte riktigt samma underdånighet gentemot de stora namnen och deras begreppsbyggnader – och då öppnas fältet upp för en större lyhördhet för empirin, och att ta sig rätten att tolka mera på egen hand, att skapa en teoretiskt grundad och intressant version av det vi till vardags kallar verkligheten.²⁵

1.4 Forskningsläge

Tidigare forskning kring de olympiska spelen är gedigen där både statsvetare och historiker har berörts och fascinerats av dem i stor grad. Debatten idag rör framför allt genusperspektivet men även just det politiska perspektivet. I flera fall har forskare också behandlat OS i Berlin 1936 men oftast med en stor skillnad avseende källmaterialet där de officiella OS-rapporterna inte använts särskilt ofta.

Alfred E. Senn, professor emeritus vid University of Wisconsin-Madison, har skrivit boken *Power, Politics, and the Olympic Games*.²⁶ Boken är indelad i tre delar; *The Formative Years*, *The Brundage Era* och *Opening the Games*.²⁷ Första delen behandlar den olympiska organisationen i sin helhet, där bland annat IOK:s och de nationella olympiska kommittéerna (NOC) beskrivs.²⁸ Senn redogör för hur den olympiska idén började växa fram i slutet av 1800-talet och hur detta arbete återupptas efter första världskriget efter en tids dvala.²⁹ Första delen avslutas med olympiska spelen i Berlin, 1936.³⁰ I del två behandlas främst den

²⁵ Börjesson, Mats, 2003, *Diskurser och Konstruktioner*, Studentlitteratur, Lund, s. 18.

²⁶ Senn, Alfred. E, 1999, *Power, Politics, and The Olympic Games – A history of the power brokers, events and controversies that shaped the Games*, Human Kinetic, Champaign, s. 315.

²⁷ Senn, 1999.

²⁸ Senn, 1999, s. 6-18.

²⁹ Senn, 1999, s. 6-48.

³⁰ Senn, 1999, s. 50-63.

omtvistade IOK presidenten Avery Brundage. I dessa kapitel får kalla kriget mycket fokus och hur världens två supermakter USA och Sovjetunionen påverkade spelen.³¹

Senn visar hur de nationella olympiska organen skiljer sig från varandra gällande oberoendet från sina regeringar men även finansieringen.³² Vidare menar författaren att alla slags människor kommer alltid att försöka utnyttja den olympiska arenan för att få fram sina budskap, såväl ideologer som affärsmän.³³ Senns forskning kring den olympiska strukturens uppbyggnad, och problematiken med de nationella olympiska kommittéerna, ger en bra bakgrund och en större förståelse för min undersökning.

Historikern David Caute, har skrivit boken *The Dancer Defects – The Struggle for Cultural Supremacy During the Cold War* (2003). Samtidigt som det kalla kriget mellan Sovjetunionen och Västvärlden var en politisk konfrontation på hög nivå, föregick det samtidigt en ideologisk och kulturell tävling mellan de två imperierna, pax americana och pax sovjetica.³⁴ De två världsmakterna försökte som forskaren så fint uttrycker sig: ”[...] out-educate, out-perform, out-write, out-produce, out-argue, outshine the other”.³⁵ Sovjetunionen var framgångsrikt när det gäller detta och de kunde exempelvis vinna nobelpris, vara först i rymden och finansiera stora ballettgrupper.³⁶ Författaren menar vidare att de två imperierna aldrig tidigare haft ett sådant behov av att visa på sin överlägsenhet och på så sätt skaffa sig ett offentligt stöd i vad författaren kallar, “Cultural Olympics”.³⁷

Historikern Richard Sites bok *Soviet Popular Culture* (1992) tar upp frågan om sovjetisk kultur och hur den tog form under 1900-talet.³⁸ Kapitlet om Brezjnevs era är av intresse med kopplingen till hur traditioner kring kultur vid denna tidpunkt möjligen kan förklara mina iakttagelser av kulturella uttryck i bildanalysen. Bland annat har Sites skrivit:

The tension between the pomposity of power and the search for personal authenticity by those outside it ignited culture wars about the airing of such themes as sex and politics and the inflow of Western Styles and fashion. The battle was complicated by the fact that large segments of the population continued to prefer traditional Soviet forms of culture. Indeed, many retreated in

³¹ Senn, 1999, s. 66-154.

³² Senn, 1999, s. 277-278.

³³ Senn, 1999, s. 285-286.

³⁴ Caute, David, 2003, *The Dancer Defects – The Struggle for Cultural Supremacy during the Cold War*, New York, Oxford University Press, s. 1.

³⁵ Caute, 2003, s. 4.

³⁶ Caute, 2003, s. 2.

³⁷ Caute, 2003, s. 3.

³⁸ Stites, Richard, 1992, *Soviet Popular Culture*, Cambridge, University Press.

religion, nationalism, cultural preservation, questing for a lost yesterday, and exaltation of the rural way of life in a continuous and growing between urban dynamic and rural mentalities.³⁹

Det finns mycket forskning kring enskilda OS-spel och speciellt då de olympiska spelen i Berlin, 1936. Bland annat har historikern David Clay Large skrivit boken *Nazi Games – The Olympics of 1936* (2007), vilken gett en ökad förståelse för hur allmänheten såg på nazismen, då exempelvis bilden av svarta människor, en eventuell OS-bojkott och hur nazisterna kunde lyckas med att legitimera sin ideologi. Large hävdar bland annat i sin bok, att IOK:s påstående om Hitlers misslyckande med spelen i Berlin 1936 är felaktigt.⁴⁰ IOK skriver följande på sin hemsida:

The Berlin Games are best remembered for Adolf Hitler's failed attempt to use them to prove his theories of Aryan racial superiority. As it turned out, the most popular hero of the Games was the African-American sprinter and long jumper Jesse Owens, who won four gold medals in the 100m, 200m, 4x100m relay and long jump.⁴¹

Historikern Large argumenterar däremot i sin studie för hur viktiga de olympiska spelen i Berlin var för den nazistiska propagandamaskinen. Vidare menar Large att de olympiska spelen i Berlin var en av de största framgångarna för det tyska riket då detta var nazisterna första egentliga tillfälle att visa upp sig på den stora internationella arenan. Han pekar också på att nazisterna såg spelen som en möjlighet att legitimera den nya regimen både nationellt och internationellt.⁴²

Large poängterar vidare att det är felaktigt att tro att rasfrågan inte spelade någon roll vid planeringen och genomförandet av spelen 1936. Anledningen till detta beror ofta på att spelen ofta förknippas med hur Jesse Owens genomförde dessa och hans fantastiska framgångar (se citat ovan). Trots att Jesse Owens dominerade sina grenar, kom Tyskland först i medaljligan, vilket enbart rättfärdigade Nazitysklands ideologi istället för att utmana den.⁴³ Efter spelen var Tyskland, men inte att förglömma även USA, snabba med att förklara varför idrottsutövare som Owens kunde dominera sina grenar på det sättet han gjorde. De ansåg att afrikaner har en primitiv fysik som är lämpad för "osofistikerade" muskelintensiva grenar medan vita är dominerande i de mer "sofistikerade" tänkande grenarna såsom basketboll.⁴⁴

³⁹ Stites, 1992, s. 149.

⁴⁰ Large, David Clay, 2007, *Nazi Games – The Olympics of 1936*, W.W Norton & Company, New York, s.14-15.

⁴¹ IOK 1.

⁴² Large, 2007, s. 108-109.

⁴³ Large, 2007, s. 252, 290-291.

⁴⁴ Large, 2007, s. 330-332.

Enligt Large spelade antisemitismen en stor roll i spelen framför allt med anledning av att den internationellt diskuterade bojkotten av Berlinspelen inte blev av. Genom att bojkotten uteblev, spelade detta faktum nazisterna i händerna, och legitimerade nazismen. Den uteblivna bojkotten av de olympiska spelen i Berlin gav, åtminstone indirekt, en internationell acceptans av antisemitism och nazism.⁴⁵

Large går till och med ännu längre beträffande vikten av denna misslyckade internationella bojkott. Han lägger fram argument för att en lyckad bojkott av spelen hade medfört en starkt underminerad nazistisk ideologi och att detta sannolikt även påverkat historiens gång. I epilogen vidareutvecklar han sin studie i ett större perspektiv och argumenterar för att de olympiska spelen kan ses som propagandaverktyg. Då gäller detta främst OS 1980, som användes som propagandaverktyg av Sovjet, och hur västmakterna legitimerade sin bojkott av OS-spelen i Moskva.⁴⁶

I historikern Nadine Rossols bok, *Performing the Nation in Interwar Germany - Sport, Spectacle, and Political Symbolism, 1926-1936* (2010), beskrivs de olympiska spelens roll för Tredje rikets propagandamaskineri.⁴⁷ Bland annat skriver Rossol om Leni Riefenstahls roll och att hennes film *Olympia* uppvisade vältränade kroppar och masskoreografiska moment.⁴⁸ Vidare anser författaren att nazisterna vann mycket på den disciplinerade och välorganiserade öppningsceremonin av OS 1936.⁴⁹ Detta exemplifieras också av följande citat från Rossols bok:

By 1936, the most current memory Germans connected to sacrifices for the nation, were the dead of the First World War. Commemorating the country's dead in public ceremonies and rituals was commonplace and heavily practiced in Weimar and Nazi Germany.⁵⁰

Författaren fortsätter med att citera kulturvetaren Wolfgang Kaschuba: "The embodiment of the nation goes hand in hand with political aesthetics. In parades, marches, assemblies and sport competitions a nationalisation of the masses can be created".⁵¹

Antologin *Pleasure and Power in Nazi Germany* (2011) behandlar nazistregimens tillvägagångssätt att via kultur legitimera sin makt. Flera olika infallsvinklar behandlas i denna bok, alltifrån nazisternas bruk av den kända tragedin *Faust* skriven av Goethe till

⁴⁵ Large, 2007, s. 108-109.

⁴⁶ Large, 2007, s. 337-338.

⁴⁷ Rossol, Nadine, 2010, *Performing the Nation in Interwar Germany - Sport, Spectacle, and Political Symbolism, 1926-1936*, Palgrave Macmillan, New York.

⁴⁸ Rossol, 2010, s. 122.

⁴⁹ Rossol, 2010, s. 129.

⁵⁰ Rossol, 2010, s. 127.

⁵¹ Rossol, 2010, s. 97.

utbredningen av prostitutionen i den nazistiska regimen. Även den tyska humorn under nazismens tid behandlas i boken.⁵² Kapitlet ”Pleasure, Practicality and Propaganda: Popular Magazines in Nazi Germany, 1933–1939”, som främst anknyter till min forskning, är skrivet av historikern Karl Christian Führer. I detta kapitel behandlas, precis som titeln anger, tidningarnas sätt att förmedla propaganda, nöje och praktiskhet under tiden 1933–1939.⁵³ Det beskrivs hur censuren fungerade vid denna tidpunkt, vilket kan förklara varför propagandaföringen ser ut som den gör i rapporten från år 1936. Bland annat har författaren skrivit:

In practice, the editorial staff of magazines and journals seems to have used the room for manoeuvre granted by Joseph Goebbels to concentrate on positive propaganda, glorifying the achievements of the Third Reich and rarely attacking the regime’s supposed enemies.⁵⁴

Führer skriver:

[...] and in November also a brutal unleashing of all the regime’s destructive powers in the pogroms of the so called Reichskristallnacht. All general interest magazines carried lots of editorial content about the events leading to the creation of the Grossdeutsches Reich, but they remained almost silent on the latter incident. Anyone who read only these magazines would, in fact, hardly realize that National Socialist anti-semitic policy took a radical turn in November 1938.⁵⁵

Vidare skriver Führer:

In their nonfiction reporting they promoted the pleasure of belonging to an optimistic, unified Volksgemeinschaft that successfully overcame economic depression and national disgrace. Political messages contradicting this positive worldview by pointing to the enemies of the Third Reich were rare.⁵⁶

I samma antologi återfinns ytterligare ett kapitel, skrivet av historikern Elizabeth Harvey, ”Seeing the World: Photography, Photojournalism and Visual Pleasure in the Third Reich”, som är relevant i detta avseende.⁵⁷ Här diskuteras främst fotojournalistik utanför rikets gränser men också hur fotojournalistiken påverkades av nazisternas maktövertagande i

⁵² d’Almeida, Fabrice (red.) – Pamela, E. Swett (red.) – Corey Ross (red.), 2011, *Pleasure and Power in Nazi Germany*, Palgrave Macmillan, New York.

⁵³ Führer, Karl Christian, 2011, “Pleasure, Practicality and Propaganda: Popular Magazines in Nazi Germany, 1933–1939” in *Pleasure and Power in Nazi Germany*, Palgrave Macmillan, New York, s. 132-149.

⁵⁴ Führer, 2011, s. 146.

⁵⁵ Führer, 2011, s. 146.

⁵⁶ Führer, 2011, s. 148.

⁵⁷ Harvey, Elizabeth, 2011, “Seeing the World: Photography, Photojournalism and Visual Pleasure in the Third Reich” i *Pleasure and Power in Nazi Germany*, Palgrave Macmillan, New York, s. 177-201.

Tyskland. Denna forskning kan troligen förklara det fototekniska utförandet och komponeringen av bilderna i rapporterna. Harvey skriver bland annat följande:

The Nazi regime transformed photojournalism and the illustrated press, expelling Jewish and left-wing journalists and photographers and imposing a new organization for photojournalists (Bildberichterstatter) within the Reich Association of the German Press (Reichsverband der deutschen Presse) to which all photojournalists were compelled to belong.⁵⁸

Vidare argumenterar hon:

Most illustrated periodicals were classified broadly as “political” publications and were correspondingly subject to political controls: however, in terms of intervention in their content, the regime operated with a lighter touch than with daily newspapers. That said, they still functioned smoothly as instruments of regime propaganda, particularly in terms of acclaiming the Nazi leadership, its foreign policy coups and in wartime its conquests, as well as offering a varied, if formulaic, diet of items calculated to distract and entertain.⁵⁹

Statsvetaren, Derrick L. Hulme Jr, har bidragit med boken *The Political Olympics - Moscow, Afghanistan and the 1980 U.S. Boycott* (1990). I introduktionen av boken tar författaren upp tre problem som diskuteras i boken. Det första problemet är:” [...] how government leaders come to the use of international sport as a means of achieving goals”. Det andra är:” [...] how is sport used as a political weapon”, och det tredje och sista är:” [...] the actual results of the U.S boycott effort”.⁶⁰ Författaren går kortfattat igenom hur politik har använts inom idrott innan OS 1980 i Moskva.⁶¹ Vidare redogör forskaren för bakgrunden till historiens största bojkott av ett olympiskt spel, nämligen det som ägde rum vid sommarspelen i Moskva, 1980. Hulme menar att bojkotten främst berodde på två saker, dels att straffa Sovjetunionen för dess invasion av Afghanistan och dels att President Carter ville visa att USA fortfarande hade styrkan att trotsa sovjetisk aggression.⁶²

Hulme menar vidare att ett internationellt sportarrangemang egentligen inte är särskilt tilltalande för regeringsledare. Anledningen till detta är att IOK är en självständig och oberoende organisation vilket också gäller för de flesta nationella olympiska organen. Han anser att detta skapar problem för stater då det kan försvåra möjligheten att kapitalisera politiken genom att manipulera sporthändelser.⁶³ Dock menar Hulme att idrott har en viktig

⁵⁸ Harvey, 2011, s. 180.

⁵⁹ Harvey, 2011, s. 180.

⁶⁰ Hulme, David, 1990, *The Political Olympics - Moscow, Afghanistan and the 1980 U.S Boycott*, New York, Praeger Publishers, s. x – xi.

⁶¹ Hulme, 1990, s. 2.

⁶² Hulme, 1990, s. 17.

⁶³ Hulme, 1990, s. 124.

funktion inom politiken då idrotten utkämpas på ett riskfritt plan i jämförelse med ett krig. Konflikten på idrottsplanen är rent symbolisk men ändå betydelsefull.⁶⁴ Författaren menar också att de olympiska spelen har ett symbolvärde för idrottarna⁶⁵ och att de olympiska spelen drar till sig blickar från nationella ledare världen över.⁶⁶ Konsekvenserna av bojkotten mot OS i Moskva är dock svåra att överblicka, men Sovjetunionen kom ändå ganska lindrigt undan mestadels beroende på intensiv propaganda och rigid säkerhet.⁶⁷

Författaren menar dessutom att det är svårt att ta ställning till hur de två länderna, påverkades internationellt. Hulme anser att Sovjetunionen självklart förlorade mest på bojkotten, eftersom landet inte kunde öka den internationella acceptansen. Däremot lyckades Kreml att motverka bojkotten och undvika ett kommunistiskt fiasko. Ur ett amerikanskt perspektiv, lyckades de underminera de olympiska spelens propagandavärde, men misslyckades samtidigt med att få stöd från många av sina europeiska allierade.⁶⁸

2. Historik

I slutet av 1800-talet fanns det ett stigande intresse för att återuppliva de olympiska spelen och en av anhängarna till detta var fransmannen Pierre de Coubertin.⁶⁹ Efter ett besök i Olympia 1890 stärktes intresset hos de Coubertin och 1892 tillkännagav han att de olympiska spelen skulle återupptas. Det underliggande intresset för ett återupptagande kan ha berott på Frankrikes skamliga nederlag mot Preussen år 1870 och bristen på starka och friska män. De Coubertin ansåg att idrotten var viktig för unga människors själsliga och fysiska uppfostran.⁷⁰ Han menade även att internationella idrottstävlingar skulle kunna skapa fred mellan länder.⁷¹ Tillsammans med Dimetrius Vikelas bildade han IOK 1894 och de första olympiska spelen hölls i Grekland, 1896. Coubertin var den som bestämde spelreglerna och beslutade hur IOK skulle utformas, bland annat att det skulle vara politiskt oberoende. Vidare skulle endast amatörer få delta i spelen. Från början berodde detta på att man ansåg att idrottsutövare från de lägre klasserna inte hade god sportsmananda. I boken citerar författaren följande citat: "No person shall be considered an amateur oarsman or sculler... Who is or has been by

⁶⁴ Hulme, 1990, s. 124.

⁶⁵ Hulme, 1990, s. 125-126.

⁶⁶ Hulme, 1990, s. 126.

⁶⁷ Hulme, 1990, s. 86-87.

⁶⁸ Hulme, 1990, s. 87.

⁶⁹ Guttmann, Allen, 2002, *The Olympics: A History of the Modern Games*, University of Illinois Press, Champaign, s. 11.

⁷⁰ Guttmann, 2002, s. 10-11.

⁷¹ Guttmann, 2002, s. 7.

trade or employment for wages, a mechanic, artisan, or a laborer".⁷² Så småningom blev amatörism istället att man inte fick tjäna omfattande pengar på idrott för att delta.⁷³

Återinförandet av de olympiska spelen var dock inte helt problemfritt. Coubertin tyckte att det var lämpligt att hålla de första olympiska spelen i Grekland där allt började.⁷⁴ Detta uppskattades inte av den sittande premiärministern i Grekland på grund av finansiella skäl. Efter ett premiärministerbyte kunde de första moderna olympiska spelen äga rum i Grekland med fjorton deltagande nationer.⁷⁵

2.1 1936 Berlin

Vid de olympiska spelen i Berlin ville Tredje riket visa att Tyskland var en stormakt på alla områden och att landet hade återhämtat sig från den djupa depressionen.⁷⁶ Propagandaminister Joseph Goebbels hade insett vilken möjlighet de olympiska spelen var för att demonstrera Tysklands organiseringsegenskaper och vitalitet⁷⁷ vilket uppskattades av många men inte av alla. Hitler ville förbjuda judiska idrottare att medverka i spelen men förstod att det inte var möjligt, då IOK hotade med att flytta spelen om så skulle bli fallet.^{78 79} Många var skeptiska till att Tyskland skulle få arrangera de olympiska spelen på grund av nazismens rasistiska åsikter. Bland dem som var skeptiskt inställda var många amerikanska judar.⁸⁰ Spelen i Berlin blev emellertid en publiksuccé trots att militäruniformer var starkt framträdande både i stadskärnan och på de olympiska arenorna. Den röda hakkorsflaggan vajade överallt.⁸¹

De olympiska spelen i Berlin var de första tv-sända spelen någonsin och tjugofem tv-rum sattes upp runt om i staden så att folk skulle kunna se de olympiska spelen gratis.⁸² 49 länder var representerade i spelen och totalt tävlade cirka 4000 i de olika grenarna. Från början var

⁷² Guttman, 2002, s. 12.

⁷³ Guttman, 2002, s. 13.

⁷⁴ Guttman, 2002, s. 14.

⁷⁵ Guttman, 2002, s. 15. Se även IOK 2 = Olympiska spelens webbplats, Aten 1896 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.olympic.org/athens-1896-summer-olympics>. Hämtdatum: 2014-04-14.

⁷⁶ SOK 1 = Svenska Olympiska Kommitteens webbplats, Olympiska spelen Berlin [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.sok.se/olympiskhistoria/olympiskaspel/olympiskaspel/berlin1936.5.18ea16851076df6362280009722.html>. Hämtdatum 2014-04-15.

⁷⁷ Guttman, 2002, s. 55.

⁷⁸ SOK 1.

⁷⁹ Guttman, 2002, s. 55-56.

⁸⁰ Guttman, 2002, s. 55-56.

⁸¹ SOK 1.

⁸² IOK 3 = Olympiska spelens webbplats, Berlin 1936 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.olympic.org/berlin-1936-summer-olympics>) Hämtdatum: 2014-04-15. Se även Guttman, 2002, s. 70

tanken att de aktiva skulle bo i officerskasernerna i Döberitz, men där fanns endast 280 rum till förfogande vilket inte var tillräckligt. Därför byggdes en helt ny by vilket blev en stor succé. Byn som var välutrustad, med bland annat träningsanläggningar, hade plats för 3500 personer. Kvinnor var emellertid inte tillåtna att vara i den olympiska byn. När en nation anlände till den olympiska byn, mottogs den med att landets flagga hissades och att nationalsången spelades. Denna tradition har bevarats och är något som fortfarande görs vid olympiska spel idag.⁸³

Jesse Owens var utan tvekan spelens kung och han vann fyra guldmedaljer. Tre av dessa var i löpning, 100 respektive 200 meter och som medlem i USAs stafettlag i 4x100 meter. Det fjärde guldmedaljen var i längdhopp. Det sägs emellertid att Hitler vägrade att skaka hand med spelens kung Jesse Owens.⁸⁴ I nationskampen var det ändå Tyskland som kammade hem flest medaljer i 1936 års olympiska spel.⁸⁵

Diskussionen angående antisemitism under och efter de olympiska spelen i Berlin var inte speciellt uttalad. I amerikanska medier, ironiskt nog, handlade den antisemitiska diskussionen mest om uttagningen av det amerikanska landslaget i löpning. En löpare med judiskt påbrå blev inte uttagen till truppen trots bättre kvalificeringstider än några andra som blev uttagna.⁸⁶

2.2 Kalla Kriget

Efter andra världskrigets slut påbörjades det så kallade kalla kriget mellan världens två nya supermakter, Sovjetunionen och USA. Detta utkämpades aldrig i någon fysisk konfrontation mellan länderna, utan genom militär upprustning och bildandet av militärallianser. Andra sätt var t.ex. att stötta länder finansiellt, medan en annan viktig variant var spelet på det kulturella planet. Här utkämpades många viktiga ”slag” mellan de två supermakterna. Det var viktigt att uppvisa vilken ideologi som var bäst på att fostra kulturella genier.⁸⁷ Detta blev mycket tydligt i den berömda schackmatchen om världsmästerskapet mellan Bobby Fischer och Boris Spassky, år 1972.⁸⁸

⁸³ SOK 1.

⁸⁴ Guttman, 2002, s. 68.

⁸⁵ SOK 1.

⁸⁶ Guttman, 2002, s. 69.

⁸⁷ Cauter, 2003, s. 1.

⁸⁸ Ponterotto, Joseph G. - Jason D. Reynolds, 2013 “The ‘Genius’ and ‘Madness’ of Bobby Fischer: His Life From Three Psychobiographical Lenses” i *Review of General Psychology American Psychological Association*, Vol. 17, No. 4, s. 385.

2.3 1980 Moskva

De olympiska spelen 1980 skulle bli de mest strålande spelen någonsin.⁸⁹ De blev emellertid mest kända för en återgång till kalla krigets politik.⁹⁰ När spelen i Moskva ägde rum 1980 hade de vuxit betydligt och 5217 aktiva från 80 nationer deltog.⁹¹ Detta var första gången de olympiska spelen genomfördes i ett socialistiskt land.⁹² Kina hade dessutom nyligen återkommit till de olympiska spelen och deltog för första gången på många år vid vinter-OS några månader tidigare, vilket sågs som väldigt positivt inför OS i Moskva. Dock blev det inte ett lika ljus OS som många hade hoppats på då den amerikanske presidenten Jimmy Carter valde att bojkotta de olympiska spelen i Sovjetunionen.⁹³ President Carter hade förlorat mycket av sitt inhemska väljarstöd i USA huvudsakligen på grund av Teherankrisen, 1979-1981.⁹⁴ Carter krävde att alla länder som hade ställt sig bakom FN-resolutionen mot den sovjetiska inmarschen i Afghanistan 1979 skulle bojkotta de olympiska spelen i Sovjet.⁹⁵ Visserligen bojkottade ett flertal länder spelen, men genomslagskraften blev inte den president Carter och Washington hade hoppats på. Flera länder från Västeuropa valde att ställa upp i spelen under den olympiska flaggan, medan andra länder, som Sverige och Finland, valde att ställa upp under sin egen flagga. Andra nationer som stödde bojkotten, exempelvis Storbritannien, överlät till sina idrottsutövare att besluta om de ville delta eller inte.⁹⁶ President Carter hade till och med hotat sina landsmän att dra in passen för dem som försökte resa till Moskva.⁹⁷ Så många som 67 länder valde att stanna hemma, varav 45–50 nationer bojkottade spelen, medan övriga kanske mer gjorde detta av finansiella skäl.⁹⁸ Många såg USA:s bojkott som hyckleri då USAs intervention i Sydostasien inte hade resulterat i någon bojkott.⁹⁹

Olympiska spelen i Moskva kännetecknades av kampen mellan de sovjetiska och brittiska tv-bolagen. Brittisk tv ansträngde sig att visa att de olympiska spelen i Moskva var ovanliga på

⁸⁹ Guttman, 2002, s. 155.

⁹⁰ Triesman, David Tomlinson, 1984, "The Olympic Games as a political forum" i *Five-ring Circus – Money, power and politics at the Olympic Games*, London, Pluto press, s. 21.

⁹¹ SOK 2 = Svenska olympiska kommittéens webbplats, Moskva 1980 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.sok.se/olympiskhistoria/olympiskaspel/olympiskaspel/moskva1980.5.18ea16851076df6362280009601.html>. Hämtdatum: 2014-04-15.

⁹² IOK 4 = Olympiska spelens webbplats, Moskva 1980 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.olympic.org/moscow-1980-summer-olympics>. Hämtdatum: 2014-04-15

⁹³ SOK 2. Se även Triesman 1984, s. 21

⁹⁴ SOK 2.

⁹⁵ SOK 2.

⁹⁶ IOK 4.

⁹⁷ IOK 4.

⁹⁸ SOK 2. Se även IOK 4

⁹⁹ Triesman 1984, s. 21-22.

grund av bojkotten och minskade antalet sändningstimmar från planerade 180 till 40 timmar. De fokuserade även på att visa länder som tävlade under olympisk flagg medan sovjetisk tv däremot undvek att filma sådant som kunde styrka att en bojkott av spelen ägde rum.¹⁰⁰

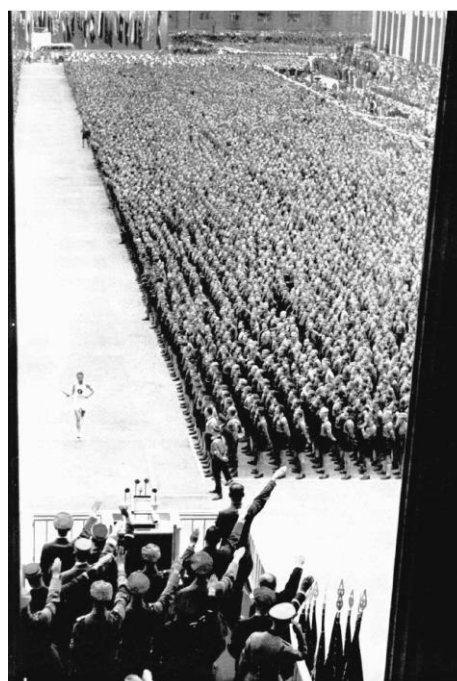
3. Analys

3.1 Bildanalys

3.1.1 Berlin 1936

3.1.1.1 Bilder på folkmassor

En vanlig företeelse i OS rapporten från Berlin är bilder på folkmassor där bilden intill¹⁰¹, som är en av många, visar en enorm folkmassa som står i raka led, medan en ensam löpare springer med OS-facklan. Världlandet vill, via sådana foton, ge läsaren en tilltalande bild av Tysklands enorma återhämtning sedan depressionen. Bilderna används också som bevisinlagor att Tyskland nu är ett välorganiserat och hängivet land. Den aktuella bilden är tagen ur ett totalperspektiv och ger tittaren möjlighet att se helheten på ett påfallande sätt. Beträktaren kan se ett otal antal människor där, vid en närmre titt, många är påfallande unga, blonda och uniformerade samt uppställda i välorganiserade led.

Bilden inger ett maktfullkomligt uttryck där allt är mycket välorganiserat. Totalperspektivet ger också tittaren intrycket av att det inte är individuella människor som är avbildade utan att varje person är en länk i detta större maskineri.

Objektet på den aktuella bilden är den vitklädda löparen som springer med OS-facklan i handen. En viktig aspekt i just detta fotografi är att det är taget ur ett fågelperspektiv, d.v.s. uppifrån. I bildens nederkant och även längst bak står det ett antal män i uniform som manifesterar med ”nazisthälsningen”.¹⁰² Just att dessa män, i detta perspektiv, står över de andra symboliserar att ideologin är det enda viktiga. Nazismen står över den vanliga

¹⁰⁰ Whannel, Garry, 1984, “The Television spectacular” i *Five-ring Circus – Money, power and politics at the Olympic Games*, London, Pluto press, s. 35-37.

¹⁰¹ Berlin Volume 1, 1937, s. 533.

¹⁰² Berlin Volume 1, 1937, s. 533.

människan och det är inte individen som är viktig i sig utan samhället i stort. En viktig symbolisk aspekt är kontrollen som några uniformerade män har på tusentals ungdomar, som troligen är partimedlemmar eller kanske så kallade ”Hitler jugend”.

Kompositionen av bilden är mycket intressant då personernas armar, i den främre delen av bilden, är visualiserade ur ett sådant perspektiv att det ser ut som om att folkmassan är marionettdockor. Detta ger ett ännu starkare intryck av totalitarism och inget respekt hos tittaren. Allt uttrycker ett välkonstruerat och hängivet samhälle som, vid rapportens utgivande, troligen skapade både eftertanke och rädsla hos människor både på både det nationella och internationella planet. Många blev säkert också missunnsamma och såg upp till den otroliga viljan och kapaciteten Tyskland visade med att organisera en större folkmassa.

Som tidigare nämnts var bilder på stora folkmassor i välorganiserade led, som exempelvis olika ungdomsorganisationer av pojkar och flickor, en vanlig företeelse i OS-rapporten från Berlin. Syftet med detta var att förmedla ”rätt” bild till tyskarna men även till omvärlden som bevittnade spelen. Med andra ord var det rena propagandabilder som skulle förmedla att Nazityskland och arier var bra.

I Nadine Rossols bok poängteras det att regissören Leni Riefenstahl spelade en stor roll i utformandet av de olympiska spelen i Berlin,¹⁰³ eftersom dokumentärfilmen *Olympia* spelades in samtidigt som spelen pågick. Detta kan förklara varför det var viktigt med masskoreografin som rapporten uppvisar. Dessutom betonar Rossols forskning att genom utförandet av, bland annat marscher, parader och sport kan ett större antal människor nationaliseras.¹⁰⁴

3.1.1.2 Militärkonserten 13 augusti

Den 13 augusti år 1936 hölls en militärkonsert, organiserad av Major Hofmeister, inför 100 000 åskådare på olympiastadion i Berlin.¹⁰⁵ Bilden som visar detta engagemang är något som påminner mycket om de partimöten nazisterna kom att ha i mörker under 1930-talet. I filmen

¹⁰³ Rossol, 2010, s. 122.

¹⁰⁴ Rossol, 2010, s. 97.

¹⁰⁵ Organisationskomitee für die XI. Olympiade Berlin 1936 E.V, 1937, *Official report Berlin Volume 2*, Berlin, Wilhelm Limpert, s. 1136.

Triumph des Willens (1935) av Leni Riefenstahl är en marsch i mörker filmad,¹⁰⁶ vilket påminner mycket om den här bilden. Bilden är mäktigt komponerad, med tusentals facklor, som genom den långa slutartiden blir som ett ändlöst ljus. Bilden framstår som överklig eftersom den skildrar en verklighet som vi inte kan se på samma sätt som på själva fotografiet, men eftersom det är ett fotografi speglar bilden ändå verkligheten. Då personerna går med facklorna, blir effekten den att det ser ut som ett flöde som inte tar slut. Detta symboliserar världlandets och möjligen nazismens kontinuitet, att nazismen är framtiden och en cirkulär ideologi. Dessutom visar även denna bild Tysklands enorma förmåga att organisera och skapa ett samspel mellan tusentals människor. Precis som föregående bild, från rapporten 1936, skapar bilden respekt hos åskådarna på plats likväl som hos betraktaren.

Fotografiet kan som sagt kopplas samman med bilder från de många nattmöten som nazisterna genomförde under sin regeringstid,¹⁰⁷ vilket inte är någon tillfällighet. Bilden förmedlar hur nazisterna, genom daglig propaganda, kunde trollbinda folket samtidigt som de visste hur man skapade en rädsla genom fascination. Flera bilder som återfinns i rapporten från 1936 förmedlar liknande situationer. I många andra bilder visar nazisterna sin fascination för mörker där de hade kunskapen om hur miljön kunde påverkas positivt med hjälp av dramatisk ljussättning. En annan symbolisk aspekt avseende ljuset för nazisterna var att nazismen som ideologi, var ljuset i mörkret. Nazismen skulle rädda folket på alla plan, nationellt såväl som internationellt.

Både makt och politik levandegörs genom ovanstående bild i och med att ljuståget är något som symboliserar nazismen och legitimerar följaktligen ideologin. Precis som för föregående bild förklarar Nadine Rossols bok varför masskoreografierna var viktiga för nazismens berättigande.¹⁰⁸

¹⁰⁶ *Triumph des Willens*, 1935 [Film], Regi: Leni Riefenstahl, Tyskland: Leni Riefenstahl-Produktion och Reichspropagandaleitung der NSDAP.

¹⁰⁷ *Triumph des Willens*, 1935 [Film], Regi: Leni Riefenstahl, Tyskland: Leni Riefenstahl-Produktion och Reichspropagandaleitung der NSDAP.

¹⁰⁸ Rossol, 2010, s. 97, 122.

3.1.1.3 Deutscher Gruß

”Deutscher Gruß” eller på svenska, nazisthälsning, är något jag inte kan förbise i min bildanalys i rapporten från 1936. Valet har fallit på en bild där fallna tyska soldater hedras av bland annat japaner.¹⁰⁹ Japanerna gör visserligen inte nazisthälsningen, men två andra personer på bilden gör detta.

Världlandet har valt att presentera flera fotografier där denna hälsning används antagligen för att de vill legitimera sin ideologi. Till skillnad från många av de övriga bilderna på Hitlerhälsningar representerar de högtidsklädda personerna på bilden inte vanliga människor, men bilden lyckas ändå legitimera ideologin, genom att visa upp japaner som vördnadsfullt bugar för de stupade soldaterna. Hitlerhälsningen var redan vid denna tid förknippad med nazismen för både enskilda personer och stater världen över. Även på denna bild använder fotografen ljus och mycket kontraster för att skapa en mäktig miljö.

Med tanke på hur första världskriget slutade, var det nu betydelsefullt för tyskarna att visa omvärlden att de åter genom nazisternas maktövertagande hade blivit en stormakt.¹¹⁰ Mot denna bakgrund är bilden oerhört genomtänkt och den har även ett viktigt symbolvärde för nazismen. Objektet fokuserar på ett monument som hedrar stupade tyska soldater, där fyra personer från Tyskland och Japan visar sin aktning.¹¹¹ Genom att ha en bild där personer från andra delar av världen hedrar stupade soldater från första världskriget skapas både sympati och förståelse för Tyskland. När respekt visas av människor från andra nationer blir konsekvensen att nazismen legitimeras som ideologi. Jag håller med om vad Large har skrivit i sin bok, *Nazi Games – The Olympics of 1936* (2007), att om utomstående inte tar avstånd från en ideologi så legitimeras denna.¹¹² Med det sagt menar jag inte att hedrandet av tyska fallna soldater är fel men att hedrandet på bild, där utländska representanter tillsammans med inhemska personer som gör nazisthälsningen, legitimerar ideologin. Nadine Rossolds bok poängterar att det 1936 var vanligt att man genom ceremonier hedrade de fallna soldaterna

¹⁰⁹ Berlin Volume 1, 1937, s. 267

¹¹⁰ Guttman, 2002, s. 55.

¹¹¹ Berlin Volume 1, 1937, s. 267.

¹¹² Large, 2007, s. 108-109.

från första världskriget.¹¹³ Detta gör bilden ovan ännu mera slagkraftig, i och med att andra nationaliteter hedrar de tyska soldaterna på bilden.

3.1.1.4 Gemensamma nämnare för OS i Berlin

Den gemensamma nämnaren mellan de tre bilderna från OS i Berlin, som har exemplifierats i undersökningen, är det tydliga försöket att skapa ett samband och ett berättigande för ideologin, vilket understöds även av Elizabeths Harvey. Judiska fotografer hade sagts upp vid den här tidpunkten, vilket också gällde sympatisörer för vänsterpolitiska rörelser. Dessutom överensstämmer mina slutsatser med vad Harvey skriver om att fotografier fungerade som lovord för att ge nazismens ledare legitimitet.¹¹⁴

3.1.2 Moskva 1980

3.1.2.1 Leninstatyer

I rapporten från de olympiska spelen 1980 är antalet bilder på Leninstatyer många, där ett exempel är den infogade statyn av Lenin i Leningrad.¹¹⁵ Något som är representativt för alla dessa statyer, förutom storleken, är att de oftast står på något torg och att Lenin reser sig ståtligt upp ur marken. Dessutom är alla statyer utformade på ett dramatiskt sätt som till exempel att Lenin, i dåvarande Leningrad, är gestaltad med en arm sträckt upp mot himlen, vilket framkallar en känsla av okränkbarhet hos den forne ledaren. Man kan ställa sig frågan varför antalet bilder på Leninstatyer är så pass stort i rapporten och varför valet inte istället fallit på porträtt av Lenin. En av anledningarna är att statyer symboliserar något som står kvar i många år och inte rubbas av väder, vind eller andra

krafter. En målning eller ett porträtt är mycket mer känsligt för yttre påverkan och de återger heller inte omgivningen på samma sätt som en staty. Dessutom symboliserar dessa kolossala statyer makt och storhet och ger på så sätt en kontrollerande effekt. Rapporten vill statuera att

¹¹³ Rossol, 2010, s. 127.

¹¹⁴ Harvey, 2011, s. 180.

¹¹⁵ Moscow Volume 1, 1981, s. 138.

Sovjetunionen är något stabilt och permanent och som inte kommer att försvinna. Magnus Rodell har skrivit artikeln ”Monumentet på gränsen - Om den rumsliga vändningen och ett fredsmonument”, där han tar upp symbolik för monument. Bland annat skriver Rodell ”I Theo Angelopoulos film *Odyseus blick* (1995) återfinns en scen där en gigantisk staty av Lenin transporteras på en pråm längs Donau. Den nedmonterade statyn blir en symbol för en raserad världsordning[...]

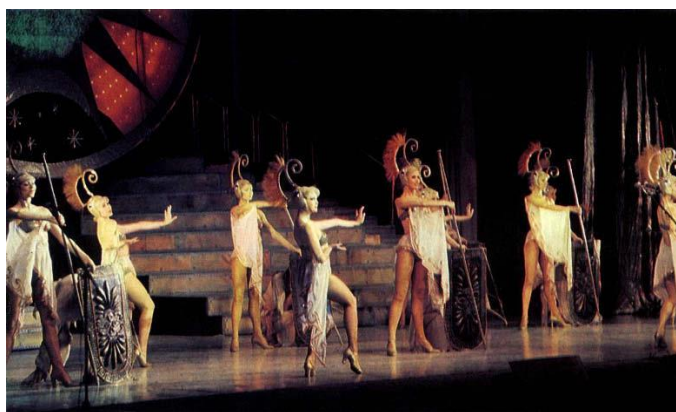
¹¹⁶ Precis som författaren skriver att en nedmonterad Leninstaty påvisar en raserad världsordning så påvisar en intakt Leninstaty en upprätthållen sådan.

I rapporten från Moskva är det vanligt att något nytt gestaltas tillsammans med något gammalt vilket tydligt kan ses på ovanstående bild med just dess kontraster. I bakgrunden syns den moderna klockan, som symboliserar Sovjetunionen i den högteknologiska framkanten, medan statyn över Lenin i förgrunden symboliserar det klassiska och kontinuiteten i ideologin.

Att valet har fallit på Lenin och inte någon annan av de sovjetiska före detta ledarna är ganska uppenbart. Lenin anses vara den sovjetiska nationens anfader och även grundaren av den sovjetiska kommunismen. Vanligt är också att statyerna som är fotograferade i helbild, även visar ett inslag av något annat, som exempelvis en människa.¹¹⁷ Detta är gjort för att påvisa hur magnifik och stor statyn (Lenin) är i verkligheten.

3.1.2.2 Balett

Något som genomsyrar OS-rapporten från spelen i Moskva är bilder på kultur. Därför är valet av denna bild med motivet av ett antal balettdansöser ganska självklart.¹¹⁸ Motivet kan uppfattas som väldigt oskyldigt men är högst intressant i och med att det kalla kriget utkämpades på alla skådeplatser

förutom på stridsfältet. Bilden utstrålar femininitet och som helhet en högre och finare kultur, där kvinnornas klädsel dessutom har antikt ursprung. Världandet visar att kommunism inte är någon ideologi som innebär misär, utan tvärtom, att det är en ideologi för folket där konsten

¹¹⁶ Rodell, Magnus, 2008, ”Monumentet på gränsen - Om den rumsliga vändningen och ett fredsmonument” i *Scandia*, vol. 78, nr 2, s. 18.

¹¹⁷ Moscow Volume 1, 1981, s. 178.

¹¹⁸ Official Report of the Organising Committee of the Games of the XXII Olympiad, 1981, *Official report* Moscow Volume 2, Fizkultra I Sport, s. 317.

kan utvecklas och frodas. Bilden legitimerar kommunismen som en ideologi för folket och skapar samtidigt respekt för denna.

Här återfinns dock den politiska aktionen, där skribenterna har valt hur text eller bild skall uttryckas, vilken är ganska likriktad för all text och bild som jag har undersökt. Även ideologin kan återfinnas då det är en traditionell typ av kultur som symboliserar Sovjetunionen. Historikern Stites, hävdar att under Brezjnevs era återgick många till den mer traditionella sovjetiska kulturen,¹¹⁹ vilket kan förklara varför antalet bilder av balettdansörer och annan klassisk kultur är så pass frekvent i rapporten.

Kultur var som sagts en viktig del av det kalla kriget och kriget utkämpades i ”kulturfejder” mellan kapitalismen och kommunismen. Allt från musik till litterära verk spelade stor roll under denna tid för att visa på vilken ideologi som var starkast. Detta kulturkrig är tydligt uttryckt och något man ser upprepade gånger i rapporten från 1980. Bilden på balettdansöserna är bara en av många liknande fotografier i rapporten som ger en bild av något helt annat än vad många förknippar med Sovjetunionen. Bilden av vackra kvinnor som utövar balett, som anses vara finkultur, visar inte på något förtryck, något som inte kan poängteras tillräckligt. Kommunism ska inte kopplas samman med fattigdom och misär utan något som främjar konstnärlig aktivitet och glädje. Som tidigare påpekats, har forskaren David Caute diskuterat kulturens roll för både USA och Sovjetunionen under kalla kriget, och visat vilken vikt denna hade. Han menar att kultur var ett viktigt maktmedel inte minst för Sovjetunionen. Denna slutsats av Caute stödjer även min slutsats och förklarar vikten av bilden av balettdansörerna i rapporten.¹²⁰

3.2 Historieskrivningen som politiskt maktmedel

3.2.1 OS 1936

Skribenterna av rapporten från OS i Berlin 1936 använder historien som ett politiskt maktmedel för att legitimera utvecklingen i 30-talets Tyskland. Rapporten i sig fokuserar mycket på historiebeteckningen i närtid,¹²¹ till skillnad från rapporten från OS i Moskva, vilket beskrivs senare. Det har en enkel förklaring, eftersom Tyskland som statsmakt förändrats betydligt mer i närtid än vad Sovjetunionen gjort (Hitler hade tagit makten 1933, tre år före OS, medan Sovjetunionen år 1980 redan hade existerat mer än ett halvsekel under

¹¹⁹ Stites, 1992, s. 149.

¹²⁰ Caute, 2003, s. 1-4.

¹²¹ Berlin Volume 1, 1937, s. 4-594.

kommunistiskt styre). Det finns emellertid också en stor likhet mellan de två rapporterna, då båda starkt betonar betydelsen av sina nuvarande makthavare och deras påverkan på de olympiska spelen. Ett exempel på detta återfinns under rubriken ”Adolf Hitler points the way” där följande skrivs:

In the meantime January 30th, 1933 arrived just a few days after the initial meeting of the Organizing Committee, bringing with it a revolutionary change in the history of Germany through the awarding of the Reich Chancellorship to Adolf Hitler and the formation of a new government. The Reich Chancellor received Dr. Lewald and the Vice-Chairman of the Organizing Committee, Mayor Sahn, on March 16th, on which occasion they explained to him the significance of the Games and the plans for their presentation.¹²²

Citatet ovan ter sig intressant ur ett flertal olika aspekter. Rubriken pekar på att Hitler är den person som bör få äran av att spelen blev så lyckade och den framställer, nästintill, även att det var Hitler som planerade spelen 1936. Även ordvalet ”revolutionary change” är tänkvärt,¹²³ främst beroende på att det, ironiskt nog, är sant. Troligen lägger man inte in samma värdering i revolutionär förändring, som jag gör. Skribenten antyder att när Hitler kom till makten orsakade det en positiv förändring i landet. Citatet är även tänkvärt ur en annan synvinkel och då hur viktigt spelen och troligen även de tyska framgångarna, och presentationen av dem, var för den totala framgången. Detta förklarar att regimen i Tyskland vid tidpunkten sannolikt såg de olympiska spelen som en möjlighet att legitimera sin ideologi och Tyskland som en stormakt.

Ett annat exempel på att rapporten från 1936 vill visa stor tacksamhet mot Hitler för de lyckade spelen är:

The name of the Führer and Reich Chancellor, to whom we owe our deepest gratitude for the magnificent Reich Sport Field with the Olympic Stadium and numerous other facilities, and who through his daily presence at the Games lent them prestige, inspiration and strength, the names of the men who were principally responsible for the organization and presentation of the Festival and those of the Olympic victors are all inscribed in bronze letters on the walls of the Marathon Gate as a permanent record for the generations of the future.¹²⁴

Att bygget av OS-byn för de olympiska spelen i Berlin blev lyckade berodde enligt rapporten enbart på Führern själv. Texterna är enkelspåriga därför att Tyskland 1936 var en auktoritär stat. Många kände troligen mycket rädsla, men det bör heller inte förringas att möjligheten fanns att folk verkligen var tacksamma mot Hitler för de olympiska spelens framgång. Det är

¹²² Berlin Volume 1, 1937, s. 47.

¹²³ Berlin Volume 1, 1937, s. 47.

¹²⁴ Berlin Volume 1, 1937, s.12.

uppenbart utifrån ovanstående citat att de olympiska spelen i Berlin skulle indoktrinera och agitera för det tyska riket. Detta överensstämmer med vad Large har skrivit i sin bok *Nazi Games – The Olympics of 1936* (2007), som poängterar att Berlin även lyckades använda de olympiska spelen som propagandamaskin.

En annan del som är högst intressant av ovan nämnda citat är: ” [...]and who through his daily presence at the Games lent them prestige, inspiration and strength[...]”, och då främst med betoning på “strength”.¹²⁵ Det ger intrycket av att Hitler har skänkt spelen styrka, men även inspiration och prestige, genom sin blotta närvaro.

I rapporten står det också följande: ”All that German organizing ability, technical skill and art combined with foresight and thoroughness were able to accomplish during long years of strenuous but harmonious endeavour was gladly contributed to the Olympic Games”.¹²⁶ Här framhävs hur tyskarnas extraordinära kunskaper och förmåga att organisera och planera bidrog till genomförandet av spelen och skapade respekt nationellt och internationellt. Citatet understryker också att Tyskland är ett land att räkna med, en industriell stormakt. Avsikten är att den nazistiska ideologin ska erkännas och legitimeras genom upprepade formuleringar, som exempelvis den ovan. Ideologin legitimeras främst genom att texten ger Hitler epitetet som de olympiska spelens frälsare. I och med att Hitler var en så pass viktig symbol för den nationalsocialistiska ideologin, när den infördes på 1930-talet, introducerades även det ideologiska elementet i texten.

Rapporten från Berlinspelen ger ett intressant perspektiv av hur en massiv medial propaganda kunde vända den negativa bilden av Tyskland, från första världskriget, till något positivt. Regimens fiender attackerades sällan och istället försökte man hylla och glorifiera nazismen. En annan intressant aspekt är att det ofta refererades till Tredje rikets kompetens för att vända den nedåtgående trenden d.v.s. depressionen. Båda dessa aspekter understöds av forskaren Karl Christian Führer, som visar att detta var något som även var mycket vanligt i tyska tidningar vid denna tidpunkt.¹²⁷

¹²⁵ Berlin Volume 1, 1937, s.12.

¹²⁶ Berlin Volume 1, 1937, s. 12.

¹²⁷ Führer, 2011, s. 146, 148

3.2.2 OS 1980

I rapporten från de olympiska spelen i Moskva är användningen av historien som ett politiskt maktmedel också en vanlig företeelse. Denna olympiska rapport fokuserar mer på historiebeskrivningen långt tillbaka i tiden, jämfört med den från OS i Berlin 1936. Anledningen är, som tidigare beskrivits, att Sovjetunionen existerat längre med sitt statskick än vad Tyskland gjort inför OS 1936 i Berlin. Kopplingen till och betydelsen av makthavare och deras påverkan på de olympiska spelen kan ses i rapporten från Moskva, på samma sätt som för Berlin OS, men ur ett något annat perspektiv där referensen mer är kommunismen och dess makthavare.

Rapporten från Moskva har ett flertal korta beskrivningar om ett antal städers geografiska placering och historia, eftersom ett flertal tävlingar hölls i andra städer än Moskva.¹²⁸ Dessutom beskrivs de olika städernas industrier och vad för typ av sporter som har utvecklats. Avsnitten om de olika sovjetiska städerna är ren propaganda, eftersom de beskrivs som världsledande inom i stort sett alla områden, alltifrån kultur till ekonomi.¹²⁹ Det är ett tydligt försök att tillskriva kommunismen de positiva sakerna med Sovjet, och på så sätt väcka beundran och sympatier från läsaren.

Avsnittet om Leningrad börjar på följande sätt: "Leningrad, which bears the honorary title of Hero-City, is the birthplace of the Great October Socialist Revolution".¹³⁰ Redan här sätts ribban på vad som komma skall och det fortsätter som följer:

The town's workers were involved in three revolutions. The first, which broke out in 1905 after the Bloody Sunday, was, in Lenin's words, a "dress rehearsal" for the stormy year of 1917, when the February Bourgeois-Democratic Revolution overthrew the autocracy. This was followed in October by the Great October Socialist Revolution. The uprising, well prepared and one of the most bloodless in history, was triumphantly concluded on the night of October 25-26, 1917, with the storming of the Winter Palace, the seat of the Provisional Government, which was overthrown.¹³¹

I citatet ovan visas tydligt hur värdlandet vill påverka historieskrivningen och skapa förståelse för kommunismen som ideologi. Citatet visar även hur författaren vill förvissa läsaren att landet har gått från det sämre till det bättre genom en av historiens oblodigaste revolutioner. Att revolutionen kom att resultera i ett allvarligt inbördeskrig nämns inte.¹³² Det enda som

¹²⁸ Moscow Volume 1, 1981.

¹²⁹ Moscow Volume 1, 1981, s. 16-232.

¹³⁰ Moscow Volume 1, 1981, s. 138.

¹³¹ Moscow Volume 1, 1981, s.139.

¹³² McKay, John, 2012, m.fl., *A History of World Societies*, New York, Bedford St. Martins, s. 861-862.

står skrivet om inbördeskriget är att det utkämpades mellan 1918–1921 och att proletariatet i dåvarande Petrograd (döptes om till Leningrad 1924 efter Lenins död) kämpade heroiskt och belönades därför med landets första ”Order of the Red Banner”.¹³³ En annan intressant aspekt i avsnittet om Leningrad är att kriget på östfronten under andra världskriget kallas ”The great Patriotic War”.¹³⁴ Visserligen är detta den gängse benämningen för kriget i Ryssland, men det gör det inte mindre häpnadsväckande enligt min mening eftersom det är en ansats att berättiga och försvara de miljontals sovjetiska liv som offrades av Sovjet under andra världskriget.

Ett annat exempel på hur rapporten försöker påverka historieskrivandet återfinns under avsnittet Minsk Sport:

The rapid growth of culture and education provided for harmonious development of the individual. In the last 60 years physical education and sport in the Byelorussian Soviet Socialist Republic made tremendous advances. Before the Revolution, Byelorussia had no more than a few hundred sport enthusiasts and an insignificant number of sports facilities and instructors. Now the number of sportsmen has reached three million, organised in 11,000 groups and sports clubs. These figures are doubly impressive, because twice in its history the country began from scratch—the first time after the Great October Socialist Revolution and the second time after World War II. In July 1944, a governmental commission found that of Minsk's sports facilities none were suitable for use. Entirely new sports facilities had to be built. With the assistance and support of the Central Committee of the Communist Party and the Government of Byelorussia, Young Communist League, trade unions and the public at large it took only a year to build three stadiums, 35 football pitches, and indoor swimming pool, and 56 gyms.¹³⁵

I citat ovan försöker skribenterna av rapporten återigen ge kommunismen och Sovjetunionen allt erkännande för sina framgångar och då inte minst de sportsliga framgångarna. Visst finns möjligheten att Sovjetunionens politiska struktur bidragit mycket till utvecklingen av kultur, sport och industri. Beskrivningen är att Sovjetunionen trots två tunga perioder har återuppbyggts och då till det bättre. Dessutom poängterar skribenterna att antalet idrottsutövare i Vitryssland, innan revolutionen 1917 var betydligt färre, endast några hundra idrottsutövare. Ingenting nämns om att det är en naturlig utveckling, att landet har moderniserats, och att antalet idrottsutövare ökat på grund av detta, precis som i andra länder, och inte på grund av den kommunistiska ideologin. De syftar troligtvis på året 1980 när de skriver att antalet utövare har ökat till 3 miljoner, och att detta är väldigt imponerande.¹³⁶ För

¹³³ Moscow Volume 1, 1981, s. 141.

¹³⁴ Moscow Volume 1, 1981, s. 141.

¹³⁵ Moscow Volume 1, 1981, s. 232.

¹³⁶ Moscow Volume 1, 1981, s. 232.

att göra en jämförelse, har jag tittat på idrottsutövandets förändring i Sverige, också över cirka 60 år. I Sverige hade riksidsrottsförbundet 63 000 medlemmar 1914, som steg till cirka 2.2 miljoner medlemmar 1978.¹³⁷ Ställs dessa siffror i relation till de sovjetiska, är de sovjetiska siffrorna inte särskilt utmärkande utan snarare tvärtom, anser jag. Båda ländernas idrottsutövare har ökat mycket i antal, dessutom finns inga exakta siffror i Moskvarapporten över hur många idrottsutövare det fanns i Vitryssland innan revolutionen, vilket skapar frågetecken.

3.3 Publika personer som symboler

I båda rapporterna från de olympiska spelen i Berlin och Moskva, skrivs inledningen av personer som var prominenta gestalter inom regimerna. I Berlinrapporten har såväl Adolf Hitler som Hermann Göring bidragit till texten.¹³⁸ I Moskvarapporten är bland annat inledningarna till de olika banden författade av Leonid Brezjnev och Ignati Novikov.¹³⁹

3.3.1 *Hitler*

Rapporten från år 1936 börjar nästan direkt med ett kort citat av Adolf Hitler.¹⁴⁰

Sporting and chivalrous competition awakens the best human qualities. It does not sever, but on the contrary, unites the opponents in mutual understanding and reciprocal respect. It also helps to strengthen the bonds of peace between the nations. May the Olympic Flame therefore never be extinguished.¹⁴¹

Speciellt finner jag första meningen mycket tänkvärd, främst på grund av ordvalet, där Hitler uttrycker att: ”sport och ridderlig tävlan tar fram de bästa mänskliga kvalitéerna”.¹⁴² Min bedömning är att det här bekräftar vad nationalsocialism står för. På ett relativt diskret, men ändå tydligt sätt, framför Hitler sin snäva världsbild. Kampen mellan starka och friska människor är något beundransvärt och den tar fram de mest värdefulla kvalitéerna hos människor. Detta kan återknytas till vad jag skrev tidigare, det vill säga att Tyskland var den nation som skördade flest medaljer. Underförstått menar följaktligen Hitler att tyskar är de bästa. Jag finner även citatet ytterst maskulint, främst beroende på ordvalet ”ridderlig” som ger en maskulin och även positiv klang, eftersom riddare historiskt sett har varit män. I Nationalencyklopedin så beskrivs riddare som tungt beväpnade krigare till häst från 900-talet

¹³⁷ Norberg, Johan, 2002, ”Idrottsrörelsens utbredning, anslutning och sammansättning” i *Ett idrottssekel – Riksidsrottsförbundet 1903-2003*, Stockholm, Informationsförlaget, s. 33, 46.

¹³⁸ Berlin Volume 1, 1937.

¹³⁹ Moscow Volume 1, 1981.

¹⁴⁰ Berlin Volume 1, 1937, s. 6.

¹⁴¹ Berlin Volume 1, 1937, s. 6.

¹⁴² Berlin Volume 1, 1937, s. 6.

till slutet av 1100-talet. Därefter fick riddare en mer aristokratisk stämpel, då adeln kunde dubbas till riddare. Ridderlig i en uppslagsbok sammankopplas med mod, rättvisa och trohet.¹⁴³ Attributen för riddare är, enligt mig, manliga då jag förknippar riddare med våld. Ordvalet ridderligt är också ett nationalistiskt sådant. Liknelsen till tornerspel är inte alltför långsökt och att de tyska idrottsmännen är Hitlers riddare som slåss för hans gunst.

Vidare skriver Hitler att sport enar motståndare, vilket skapar en ömsesidig förståelse mellan olika nationaliteter, och delar således anfadern till de olympiska spelen de Coubertins åsikt, som tidigare skrivits. Jag tolkar detta som att han dels menar att sport verkligen kan skapa fred, men även att sport kan ena etniciteter och raser. Enligt Hitlers människosyn fanns det inte något annat sätt för de lägre raserna att enas med de ariska. Ett sådant tankesätt skapar många frågetecken, då Hitler å ena sidan hävdade att sport tar fram de bästa egenskaperna, men samtidigt, av politiska skäl, inkluderar de ”lägre raserna”. Ett sådant tänkande legitimeras som tidigare påpekats av Tysklands medaljskörd. Denna typ av retorik finner jag dock kontraproduktiv eftersom Jesse Owens var den meste medaljören under spelen. Jag drar en liknande slutsats som Large gör i sin bok *Nazi Games – The Olympics of 1936* (2007). I och med att Jesse Owens medaljskörd skedde i grenar där endast fysiska egenskaper sattes på prov så fann Hitler heller inget problem med att bortse från detta. Svarta dominerade muskelintensiva sporter, vilket nazisterna inte ansåg vara sofistikerat, och representerade i och med detta en mer primitiv fysik.¹⁴⁴

Precis som den tidigare textanalysen överensstämmer mina iakttagelser, med den av forskaren Karl Christian Führer, att det var vanligare med positiv propaganda om det Tredje riket än en propaganda som försökte skada regimens fiender.¹⁴⁵

3.3.2 Brezjnev

Även i rapporten från 1980 återfinns text från landets ledare tidigt i rapporten.¹⁴⁶ Denna inledning av Leonid Brezjnev skiljer sig mycket från Berlinrapporten. Först och främst är den betydligt längre och dessutom skriven på ett annorlunda sätt. Inledningen är betydligt mer taktfullt skriven med mindre antal värdeladdade ord jämfört med inledningen i Berlinrapporten skriven av Hitler.¹⁴⁷ Brezjnev skriver kortfattat, på en sida, vilken ära det är för Sovjetunionen att agera värd för de olympiska spelen. Vidare fortsätter Brezjnev att han

¹⁴³ Nationalencyklopedin, 1994, ”Riddare”, Höganäs, Bra Böcker AB, Band 15 s. 542.

¹⁴⁴ Large, 2007, s. 330-332.

¹⁴⁵ Führer, 2011, s. 146.

¹⁴⁶ Moscow Volume 1, 1981, s. 7.

¹⁴⁷ Moscow Volume 1, 1981, s. 7.

finner stor glädje i att de flesta länderna ändå kom att delta vid de olympiska spelen i Moskva, och hur viktigt den olympiska andan är för vänskap inom ett land men också mellan länder.¹⁴⁸

Men visst finns det även några exempel över anmärkningsvärda meningar i denna text. Brezjnev skrev också följande:

The Olympic Games are an outstanding event in international sports. They reflect the striving of nations for peace, accord and beauty. They have always attracted the attention of millions upon millions of people all over the world. The International Olympic movement enjoys genuine respect and steadfast support in the Soviet Union. In our country physical culture and sports have always enjoyed the constant attention and concern of the Communist Party, Soviet state and all our people.¹⁴⁹

En intressant aspekt med ovan citat är således att det kommunistiska partiet nämns. Egentligen är det helt irrelevant för läsaren att veta att det styrande partiet i Sovjetunionen uppskattar fysisk kultur. Brezjnevs avsikt är att berättiga den sovjetiska kommunismen genom att poängtera att kommunistpartiet alltid funnit det värdefullt att idka och stimulera en idrottskultur. Han försöker troligen normalisera sitt eget partis åsikter med ”normala intressen”. Ovan nämnda citat betonar även fred som delvis kan förklaras av att Sovjet vill framställa sig som ett fredligt land och ta bort fokus från deras intervention i Afghanistan.

Ytterligare en aspekt som jag finner intresseväckande i texten av Brezjnev är att invånarna i Sovjet beskrivs som ”our people”. Ett exempel på detta finns i citatet ovan och även i följande mening: ”A vibrant and diverse Olympic cultural programme will present the multinational arts of our people”.¹⁵⁰ Ordvalet ”our people”, tolkar jag som något negativt, eftersom det låter som att Brezjnev anser att han äger folket. Brezjnev hade istället kunnat skriva följande: ”The people of the Soviet Union”. Detta val av språkbruk hade varit mindre värdeladdat och avpolitiserat. Med ordvalet ”our people” ger Brezjnev intrycket av, enligt mig, att folket, staten och kommunistpartiet är detsamma, en enhet. Detta är mycket tydligt och då speciellt i följande citat; ”In our country physical culture and sports have always enjoyed the constant attention and concern of the Communist Party, Soviet state and all our people”.¹⁵¹ Jag anser att det är mer eller mindre uppenbart att Brezjnev vill berättiga den kommunistiska ideologin och manifesterar att detta är folkets vilja.

Ett annat tänkvärt citat, är följande:

¹⁴⁸ Moscow Volume 1, 1981, s. 7.

¹⁴⁹ Moscow Volume 1, 1981, s. 7.

¹⁵⁰ Moscow Volume 1, 1981, s. 7.

¹⁵¹ Moscow Volume 1, 1981, s. 7.

It is gratifying to note that in short time splendid sports facilities and other Olympic projects were built, reconstructed and equipped with the latest technology thanks to the selfless labour of workers, engineers and specialists of many branches of the national economy.¹⁵²

Brezjnev framhåller här Sovjets enastående arbete med byggandet och rekonstruktionen av arenor för de olympiska spelen. Han accentuerar att detta har genomförts med hjälp av den senaste teknologin. En annan intressant aspekt är ordvalet ”selfless” eller på svenska ”osjälvisk”. Varför finner Brezjnev det viktigt att framhålla arbetarnas osjälviska och uppoffrande arbete? Hade det inte räckt med: ”thanks to the labour of workers”. Att Brezjnev skriver ”selfless” ger intrycket att han bland annat vill legitimera konstruktionen av arenorna på ett nationellt plan och att han också vill betona att byggandet av arenorna har gjorts osjälviskt av folket.

4. Sammanfattning

I både Berlinrapporten från 1936 och Moskvarapporten från 1980 kommer de olika politiska värdegrunderna tydligt fram. Bildvalet har stor betydelse i detta avseende, eftersom de erbjuder många tolkningsmöjligheter. Valet av bilder har gjorts med stor eftertanke i båda rapporterna. Rapporten från 1980 har främst fokuserat på bilder av Leninstatyer men också kulturinspirerade bilder finns representerade i stor omfattning. Rapporten från 1936 fokuserar istället på bilder på stora folkmassor, som ger ett starkt uttryck för en välstrukturerad stat med en fungerande och stark organisation. Även bilder på symboler som förknippas med den nationalsocialistiska ideologin finns med. Exempel på detta är förstas bilderna på personer som gör nazisthälsningen. Sovjetunionen har försökt berättiga sin politik genom att betona kommunisternas positiva påverkan på landet, inte minst idrottskulturen, främst genom att utesluta eller undanhålla vissa fakta och på så sätt försöka förändra historieskrivningen och den allmänna opinionen.

Rapporten från OS 1936 fokuserar mer på att tydliggöra en individs, Adolf Hitlers, positiva inverkan på landet. Hitler ansågs ha stor betydelse för de storslagna olympiska spelen i Berlin. Jag har även försökt värdera hur Brezjnev respektive Hitler har försökt att rättfärdiga sina ideologier i introduktionerna till rapporterna. Hitler och Brezjnev kan förknippas med förkroppsligandet av nationalsocialismen respektive den sovjetiska kommunismen, och det fungerar därför utmärkt att undersöka dessa symboler som kännetecken för ideologierna. Båda ideologierna är nationalistiska och vill framställas som fredsamma. Men de skiljer sig

¹⁵² Moscow Volume 1, 1981, s. 7.

även åt på flera sätt, bland annat lägger Brezjnev mer fokus på folket än vad Hitler gör. Båda texterna, betonar styrka och maskulinitet och dessutom framhålls sportens betydelse för freden i världen. Kampen mellan idrottsmän är något som uppskattas av båda ledarna i arrangörsländerna enligt rapporterna.

5. Slutsats

Av alla de element jag har tittat närmare på i de två rapporterna, kan man tydligt se att de båda regimerna propagerar för sin egen ideologi, där båda ledarna vill visa hur bra det egna landet är. De båda rapporterna fungerar enligt mig som propaganda och därmed har min hypotes bevisats. Propagandan är i detta fall uppbyggt genom att rapporterna har som mål att legitimera nationens ideologi. Detta görs främst genom att försköna och utesluta vissa fakta och på så sätt lägga historien till rätta. Symboler för ideologin fyller en viktig funktion för att berättiga makten och politiken. En annan viktig funktion som dessa två rapporter fyller är att de vill fungera som förändring av historieskrivningen. I och med att dessa rapporter är officiella, men skrivna av de nationella olympiska kommittéerna som egentligen skall vara decentraliserad från staten, ger detta möjligheten att ändra på historien. Detta försöker skribenterna göra genom en egen historieskrivning i rapporterna, med agendan ”så här gick OS till”.

Mina två frågeställningar löd: ”Hur förkroppsligas värdenationernas politik, nazismens respektive den sovjetiska kommunismens ideologi, i de officiella rapporterna?” och ”Hur legitimeras dessa två ideologier genom rapporterna?”. De båda rapporterna förkroppsligar sin politik genom att använda symboler som karakteriserar de två ideologierna. Symboler som har använts är statyer av Lenin och bilder över kända nationella kulturklenoder såsom balett, men även sådana som direkt förknippas med politiken. Dessutom har båda rapporterna låtit ländernas regenter skriva i rapporten vilket legitimerar ideologin och politiken ytterligare. I diskussionen nedan pekas på specifika tillvägagångssätt de två olika regimerna har använt gällande mina två frågeställningar. Nazismen ”förkroppsligas” tydligt genom den styrka som text och bilder visar upp. Man kan också se ambitionen att inordna alla i samma riktning med en okränkbar stark ledare. Motsvarande kan ses för kommunismen, fast på ett diametralt motsatt sätt, där uppvisandet av landsfadern Lenin pekar på att det är hans folk som har gjort att spelen kunde genomföras. Behovet av styrka är även här uttalad men den består av likvärdiga individer i teorin.

6. Diskussion

I Berlinrapporten har användandet av bilder spelat stor roll. Layouten på bilderna ger uttryck för ett storslaget och välorganiserat Tyskland och förmedlar också en positiv bild av den nazistiska ideologin. Flera av bilderna påminner om de välkända fackeltågen och de gigantiska stormöten som nazisterna var kända för. De förminskar individen, genom att göra individen till en kugge i maskineriet. Detta sker både i texten och på bilderna i rapporten från OS 1936.

Rapporterna från 1936 och 1980 skiljer sig avsevärt åt avseende personfixering. I Berlinrapporten tillerkänns Hitler tacksamheten och förtjänsten för att genomförandet av de olympiska spelen blev en succé medan tacksamheten tillskrivs folket i Moskvarapporten. Moskvarapporten visar visserligen sympatier för Lenin i hela rapporten, men jag anser att denna rapport riktar uppskattning mot själva oktoberrevolutionen samt ideologin och kommunismen i sig. Moskvarapporten betonar också mer än Berlinrapporten vad regimen har lyckats åstadkomma under sin tid vid makten. Detta beror på att nazisterna inte har suttit lika länge vid makten som kommunistregimen hade gjort vid spelens genomförande.

Derrick L. Hulme Jr. har skrivit boken *The Political Olympics - Moscow, Afghanistan and the 1980 U.S. Boycott* och han konstaterar att det oftast är väldigt svårt att påverka ett internationellt sportarrangemang, som de olympiska spelen, politiskt eftersom just de nationella olympiska organen är decentraliserade från staten. Ett av mina resultat från denna undersökning är att rapporterna visar tydligt hur man försöker indoktrinera läsaren, genom både text och bild, och framhäva det egna landet. Genom att beakta resultaten som de två ovan nämnda forskarna har bidragit med, är det inte svårt att dra slutsatsen att dessa två rapporters möjligheter att påverka omvärlden politiskt, hade minskat drastiskt om de nationella organen varit mer decentraliserade vid tillfället. Det kommer antagligen inte som någon större överraskning för läsaren att jag påstår att man kan säga att både Sovjetunionen och Tyskland vid de två tidpunkterna var totalitära stater, där de nationella olympiska organen var centralstyrda av staten.

David Clay Large som har skrivit boken *Nazi Games – The Olympics of 1936* (2007), menar att de olympiska spelen 1936 spelade stor roll som propagandaverktyg för Nazityskland. Då den tänkta bojkotten av spelen inte blev av, menar Large att nazismens ideologi berättigades. OS-rapporten kompletterar och understödjer Larges slutsats samt i sig visar att den användes som politisk proganda.

Hulme menar att det inte fanns någon klar vinnare efter de olympiska spelen i Moskva, 1980. Han menar att de båda supermakterna, USA och Sovjetunionen, båda förlorade på bojkotten. Large hävdar även att Sovjetunionen lyckades undkomma ett kommunistiskt fiasko genom kraftig propaganda och oböjlig säkerhet, vilket rapporten från 1980 till viss del stödjer. Moskvarapporten visar tydligt att politisk propaganda även användes här och det nämns t.ex. ingenting om bojkotten i rapporten. Istället har fokus lagts på vad Sovjetunionen har åstadkommit som land för att kunna utföra dessa spel där även historieskrivningen har en stor påverkan på rapporten, som är väldigt populistisk och nationalistisk. Det märks tydligt att skribenterna till denna rapport har försökt påverka läsarnas inställning till Sovjetunionen och kommunismen, bland annat genom att överreklamera kommunisternas positiva roll på förändringen av Sovjetunionen.

Jag kan delvis hålla med Larges slutsats om att Sovjetunionen inte kunde öka sympatierna för sovjetiskt kommunism, på ett internationellt plan. Rapporten kan inte ha bidragit särskilt mycket i positiv mening till den internationella acceptansen för kommunismen, eftersom rapporten är en bok på över tusen sidor med politisk propaganda. Med vetskapen att många nationer bojkottade de olympiska spelen 1980 i Moskva är det självklart att rapporten inte kan ha bidragit positivt för kommunismens eftermäle, eftersom den inte kan ha nått speciellt många läsare runt om i världen.

I David Clay Larges bok; *Nazi Games – The Olympics of 1936* (2007) drar författaren bland annat slutsatsen, att folk legitimerade svartas framgångar i de olympiska spelen genom att påvisa att de dominerade i osofistikerade sporter. Man kan dra samma slutsats från Hitlers introduktion i Berlinrapporten från 1936. Det är också underförstått, genom hela rapporten, eftersom det inte nämns särskilt mycket om svarta människor. Jesse Owens omnämns visserligen och då absolut inte negativt. Detta kan tolkas att skribenterna av rapporten inte finner det nödvändigt att underminera hans framgångar eftersom det redan är underförstått att svarta är osofistikerade. Vidare menar David Clay Large att Tysklands medaljskörd berättigade ideologin, och det gjorde det därför inte heller nödvändigt att tala illa om ”lägre stående raser”. Att rapporten inte omnämner ”lägre stående raser” negativt styrks även av Karl Christian Führers slutsats att det inte var särskilt vanligt att nazisterna använde propaganda för att baktala sina fiender. Führer menar, som tidigare har poängterats, att nazistisk media ägnade sig mer åt att lyfta fram och propagera för positiva tyska ideal än att baktala andra grupper.

7. Vidare Forskning

Exempel på vidare forskning inom detta område kan vara en djupare bildanalys exempelvis av 1936 års källmaterial. Då skulle forskaren kunna använda David Clay Large slutsats om att svarta ansågs vara osofistikerade. Man skulle då kunna titta närmare på om bilderna i källmaterialet från år 1936 också följer mönstret för teorin att svarta var osofistikerade. Då tänker jag främst på om de svarta idrottarna porträtteras på ett annorlunda sätt än de vita idrottsutövarna, exempelvis om de vita utövarna porträtteras ur en mer sofistikerad och elegantare synvinkel.

Ett annat exempel, är att bedriva forskning som är inriktad på individnivå och inte på regimer. Liknande källmaterial kan fortfarande användas, men istället för att undersöka hur politiska aktioner bedrivs av regimerna, kan forskaren istället utvärdera hur de officiella rapporterna porträtterar politiska aktioner ur ett individperspektiv. Ett exempel är protesten som utfördes av Tommie Smith och John Carlos, vid prisceremonin i OS 1968 i Mexico City. Det finns även ytterligare frågeställningar som man kan studera, utifrån ett idrottshistoriskt perspektiv, exempelvis hur värdnationen resultatmässigt oftast lyckats överträffa ställda förväntningar.

Materialet som jag studerat är enormt i omfattning och i båda rapporterna finns det mycket information om byggandet av de olika olympiska arenorna, vilket ger möjligheten till en studie av stadsplanering vid närmre analys av dessa källor. Men den viktigaste forskningen framöver, är att fortsätta kartlägga hur regimer berättigar och framhäver sin egen ideologi, genom denna typ av rapporter. För att inte repetera vad jag har utfört, kan man antingen välja andra rapporter från andra år och studera dessa ur ett politiskt perspektiv, exempelvis Kina 2008 eller så kan forskaren fokusera på individuella politiska aktioner och stadsplanering, som indikerats ovan, eller varför inte vad det finansiella OS-deltagandet har inneburit för landet ifråga. Det finns intressanta politiska aktioner vid andra sportsliga evenemang som vore intressant att studera ur ett genusperspektiv. Ett sådant exempel är Emma Greens omtalade målade naglar vid friidrotts-VM 2013.

8. Referensförteckning

8.1 Tryckta Källor

Finns även på följande webbplats: http://olympic-museum.de/quickview/all_oreports.htm

Official Report of the Organising Committee of the Games of the XXII Olympiad, 1981, *Official report Moscow Volume 1*, Moscow, Fizkultra I Sport.

Official Report of the Organising Committee of the Games of the XXII Olympiad, 1981, *Official report Moscow Volume 2*, Moscow, Fizkultra I Sport.

Organisationskomitee für die XI Olympiade Berlin 1936 E.V, 1937, *Official report Berlin Volume 1*, Berlin, Wilhelm Limpert-Verlag.

Organisationskomitee für die XI Olympiade Berlin 1936 E.V, 1937, *Official report Berlin Volume 2*, Berlin, Wilhelm Limpert-Verlag.

8.1.1 Källförteckning över bilderna

Deikin, N, m.fl. 1981, *Official report Moscow Volume 1*, Moscow, Fizkultra I Sport, s. 138.

Deikin, N, m.fl. 1981, *Official report Moscow Volume 2*, Moscow, Fizkultra I Sport, s. 317.

Reetz, Wilhelm, *Official report Berlin Volume 1*, Berlin, Wilhelm Limpert-Verlag, s. 533.

Reetz, Wilhelm, *Official report Berlin Volume 1*, Berlin, Wilhelm Limpert-Verlag, s. 267.

Reetz, Wilhelm, *Official report Berlin Volume 2*, Berlin, Wilhelm Limpert-Verlag, s. 1136.

8.2 Litteratur

Berggren, Henrik, 1995, *Seklets ungdom – Retorik, Politik och modernitet 1900-1939*, Stockholm, Tidens förlag.

Bergström, Göran – Kristina Boréus, 2011, *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Lund, Studentlitteratur.

- Brown, Callum G, 2005, *Postmodernism for Historians*, Edinburgh, Pearson Longman.
- Börjesson, Mats, 2003, *Diskurser och Konstruktioner*, Lund, Studentlitteratur.
- Caute, David, 2003, *The Dancer Defects – The Struggle for Cultural Supremacy during the cold war*, New York, Oxford University Press.
- d’Almeida, Fabrice (red.) – Pamela, E. Swett (red.) – Corey Ross (red.), 2011, *Pleasure and Power in Nazi Germany*, New York, Palgrave Macmillan.
- Führer, Karl Christian, 2011, “Pleasure, Practicality and Propaganda: Popular Magazines in Nazi Germany, 1933–1939” i *Pleasure and Power in Nazi Germany*, New York, Palgrave Macmillan.
- Guttman, Allen, 2002, *The Olympics: A History of the Modern Games*, Champaign, University of Illinois Press.
- Harvey, Elizabeth, 2011, “Seeing the World: Photography, Photojournalism and Visual Pleasure in the Third Reich” i *Pleasure and Power in Nazi Germany*, New York, Palgrave Macmillan.
- Hulme, David, 1990, *The Political Olympics - Moscow, Afghanistan and the 1980 U.S Boycott*, New York, Praeger Publishers.
- Large, David Clay, 2007, *Nazi Games – The Olympics of 1936*, New York, W.W Norton & Company.
- Liedman, Sven-Eric, 1992, ”Ideologi” i *Nationalencyklopedin*, Höganäs, Band 9, Bra Böcker AB.
- McKay, John, m.fl., 2012, *A History of World Societies*, New York, Bedford St. Martins.
- Nationalencyklopedin*, 1994, ”Riddare”, Band 15, Höganäs, Bra Böcker AB.
- Norberg, Johan, 2002, ”Idrottsrörelsens utbredning, anslutning och sammansättning” i *”Ett idrottssekel – Riksidrottsförbundet 1903-2003*, Stockholm, Informationsförlaget.
- Ponterotto, Joseph G, Jason D. Reynolds, 2013, “The ‘Genius’ and ‘Madness’ of Bobby Fischer: His Life From Three Psychobiographical Lenses” i *Review of General Psychology American Psychological Association*, Vol. 17, No. 4.
- Rodell, Magnus, 2008, ”Monumentet på gränsen - Om den rumsliga vändningen och ett fredsmonument” i *Scandia* vol. 78, nr 2.

Rossol, Nadine, 2010, *Performing the Nation in Interwar Germany - Sport, Spectacle, and Political Symbolism, 1926-1936*, New York, Palgrave Macmillan.

Rydén, Reine, 2006 "Hur skall vi använda bilder? Ett bidrag till diskussionen om bilder som historiskt källmaterial" i *Historisk Tidskrift* 126:3,

Senn, Alfred. E, 1999, *Power, Politics, and The Olympic Games – A history of the Power brokers, events and controversies that shaped the Games*, Champaign, Human Kinetic.

Stites, Richard, 1992, *Soviet Popular Culture*, Cambridge, University Press.

Svenska Akademiens Ordlista, 2011, Falkenberg, Nordstedts.

Triesman, David, 1984, "The Olympic Games as a political forum" i *Five-ring Circus – Money, power and politics at the Olympic Games*, London, Pluto press.

Whannel, Garry, 1984, "The Television spectacular" i *Five-ring Circus – Money, power and politics at the Olympic Games*, London, Pluto press.

8.3 Internetmaterial

Dagens industri 1 = Dagens industris webbplats, Putins olympiska maktspel [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.di.se/artiklar/2014/1/23/putins-olympiska-maktspel/>. Hämtdatum: 2014-05-17 (utskrift hos författaren).

Göteborgsposten 1 = Göteborgspostens webbplats, Spelen i Sotji är en skandal [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.gp.se/nyheter/ledare/1.2267463-spelen-i-sotji-ar-en-skandal>. Hämtdatum: 2014-05-17 (utskrift hos författaren).

Göteborgsposten 2 = Göteborgspostens webbplats, Norska Skiddamer varnas för sorgband [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.gp.se/sport/1.2273637-norska-skiddamer-varnas-for-sorgband>. Hämtdatum: 2014-05-17 (utskrift hos författaren).

IOK 1 = Olympiska spelens webbplats, Governance organising Committees [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.olympic.org/ioc-governance-organising-committees?tab=mission>, Hämtdatum: 2014-04-29 (utskrift hos författaren).

IOK 2 = Olympiska spelens webbplats, Aten 1896 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.olympic.org/athens-1896-summer-olympics>. Hämtdatum: 2014-04-14 (utskrift hos författaren).

Lunds Universitet
Historiska Institutionen
HISK01
Seminarieledare: Eva Helen Ulvros
Handledare: Björn Lundberg
Datum för seminariet: 2014-06-04

IOK 3 = Olympiska spelens webbplats, Berlin 1936 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.olympic.org/berlin-1936-summer-olympics>) Hämtdatum: 2014-04-15 (utskrift hos författaren).

IOK 4 = Olympiska spelens webbplats, Moskva 1980 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.olympic.org/moscow-1980-summer-olympics>. Hämtdatum: 2014-04-15 (utskrift hos författaren).

SOK 1 = Svenska Olympiska Kommitteens webbplats, Olympiska spelen Berlin [Elektronisk]Tillgänglig: <http://www.sok.se/olympiskhistoria/olympiskaspel/olympiskaspel/berlin1936.5.18ea16851076df6362280009722.html>. Hämtdatum: 2014-04-15 (utskrift hos författaren).

SOK 2 = Svenska olympiska kommitteens webbplats, Moskva 1980 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.sok.se/olympiskhistoria/olympiskaspel/olympiskaspel/moskva1980.5.18ea16851076df6362280009601.html>. Hämtdatum: 2014-04-15 (utskrift hos författaren).

Sveriges Radio 1 = Sveriges Radio Webplats, Bränd Flaggas hissas [Elektronisk] Tillgänglig: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=179&artikel=41112>. Hämtdatum: 2014-05-05 (utskrift hos författaren).

8.4 Film

Triumph des Willens, 1935 [Film], Regi: Leni Riefenstahl, Tyskland: Leni Riefenstahl-Produktion och Reichspropagandaleitung der NSDAP.